

947

3239

Ms. 947.

Galena

Tibet

Flora

India

Japan

China

Amoy

3239

Risti ussu õppetusse esimesed allustused

ehf

Lühikenne pühha sõnum

ja

Lühikenne katekismus,

lääbiwadatud ning eaks kinnitud se kõige Pühhama Wallit-
seja Sünodi läbbi ja wälja antud se kõige ÜLLEMA
KEISERIKUU kässu peale õppetuseks kolide sees.

Sankt Petersburgi linnas Sünodi trükki kajas
1840.

Wenne kelest ma keelte ümberpantud 1812.

Sünod on se kõige üllem ferriklik, Senat
se kõige üllem ilmlik kohhus Wenne maal.

Trükitud Tartus J. E. Schünmanni lesse jures 1846.

1840

Sticht uun opbrengen
allstund

1840

in die Kirche

1840

in die Kirche

Armaſtagge fui paergu ſündinuud laſſuſeſſed ſedda
waimuliffu ja ilmpetliffu pima, et teie ſelle ſeeß ülles
faßwaſſite önniſteggemiſſeß.

1 Petruſſe ramat. 2, 2.

3239

Erkännend Tartu J. D. Schönmanni 1840

Lühhi Kenne pühha sõnnum.

Ilma lominne.

Se ainus Jummal, kedda pühha Kolmainusse sees kumardakse, on iggawenne, se on: Temmal ei olle algmist egga otsa Ommas ollemisses; waid Temma olli ikka, on ja saab ollema.

Peale Jummalat on kõigil algminne.

Jummal lõi kõiki ei ühhestki asjast.

Jummalat ei olnud ühtesuggustki loma tarwis, sest et Temma ikka Jõe Ennesses täieste rahhu ja õnnis olli ja on; Ta lõi kõiki üks: päinis Omma armu pärrast et need lomad Temmast nõnda palju ead saaksid, kui wastu wõtta jõudwad, ja et nad ennast rõmustaksid ja õntsad olleksid.

Jummal lõi kõiki Omma sõnnaga, sest Temma on se Kõigewäggewam.

Algmisses lõi Jummal taewast ja maad, mis ülles säedmatta ollid, ja andis neile säedust kae päwa sees.

Esimesel päwal lõi Temma walgust; teisel päwal taewa la-utust ehk sedda nähtawad taewast;

Kolmandammal päwal lahutas Ta wet maast ärra ja kaskis maad kaswatuisi kanda;

neljandammal päwal lõi Temma päwa, kuud ja tähti;

wiendammal päwal kallu ja lindussid;
kuendammal päwal mapealsid ellajid ja wi-
mateks innimest.

Innimesse ihhu löi Jummal maast ja õh-
kas temmale ühte ilmsurrelikku inge sisse.

Seitsmendammal päwal ingas Jummal
kõigist Omma töö teggudest ja pühhitses tedda,
se on: Temma säedis sedda nõnda, et inni-
menne sedda seitsmendammat päwa issearranis
Jummala tenistusseks pühhandaks.

Essimesste innimesste õnnis olsus.

Essimesse innimesse (mehhe) nimmi olli:
Adam, essimesse naese nimmi: Ewa.

Jummal lõi Ewad ühhest külje luust, mis
Ta Adamist võttis, temma maggamisse ajal.

Innimeisi lodi Jummala kuuju ja nä-u
järele. Agga Jummala kuuju ei olle mitte
nende ihhus, sepärrast et Jummal ilmihhulik
on, waid nende inges, puhtas mõistusses ja
pühhas meles.

Adam ja Ewa ellasid paradisis, ühhes illus-
sas aijas, mis mitte innimesste kätte läbbi ei
olnud istutud, waid mis Jummalast Endast
nende tarwis olli walmistud. Nõnda para-
disi, kui kõiki maad ja kõiki lomi siin ma
peal andis Jummal innimesste wallitsusse alla.

Se kõige üllem weist paradisi puijst olli se
ellupu. Innimesed, kes temma wiljast söiwad,
ei pidanud mitte surrema ei ihhugi poolt.

Adamil ja Ewal ei olnud fattet wajja, se-
pärrast, et tules middagi pahha egga ihhu

rikkumwad asja ei olnud, ja sepärrast, et nens de ihhud ilmmäddalikud ja puhtad ollid, ning sepärrast ei olnud neil wajja, neid katta.

Innimesse kohhus olli: Jummalat tunda ja armastatta, ja selle sees seisis siis kõige ennamast temma õntsus.

Jummal käskis tedda, ka sedda paradisi arrida ja oida, ja kelaš tedda agga ükspäinis ühhe pu wiljast sömast, mis seks ea ja kurja tundmisse puuks üiti, nõnda, et kui ta temmast sööb, siis surma surrema saab.

Pat, surm ja lunnastamisse lotus.

Enne sedda nähtawwad mõistlikku loma, se on: innimest, lõi Jummal ka ilmnähtawwid mõistlikku lomi, se on: waimussid, kedda Ingliteks ütaksse.

Üks neist walguštettuišt waimuišt wöttis mõnne teise temma alla eidetud waimuga sedda julgust, Jummalat omma Loja kõige õntsamma tahtmisse alt wälja minna; agga se läbbi ka-utas ta omma temmale kingitud walgust ja õntsust ja läks kurjaks waimuks.

Tedda ütaksse kurradiks. Kurrat kaetses innimeste õntsust, ja et neid sellest lahti teha, prukis ta kawwalust. Ta läks ussi sisse ja pettis Ewad, sedda ärrakelatud wilja süia. Ewa pettis Aldamid ka sellesse. Nõnda langessid siis need effimešsed innimested, sest ea ja kurja tundmisse pu wiljast süies, Jummalat tahtmisse, Jummalat kässu ja Jummalat säedusse wastu, ühhe sõnnaga: nemmad pattustassid.

Need effimeſſed pattu jārrelbuſſed olliḍ:
ābbi ja irm; pārraſt tulliḍ nende pattuſte
peale pinawwad waewad, tōbbed ja ſurm.

Jummal nedis ussi ärra, ajjas Adamid ja
 Ewad ajjast wälja ja wöttis maalt ja temma
 kaswatuistelt sedda effimest õnnistust, se on:
 sedda effimest täisust ja rohkest ärra.

Kõik innimesed sünnivad sest pattusest ja
 ukka mõistetust Adamist, ja separest sünni-
 wad nemmad siis kõik pattu ja ukkatusse sei-
 suse sees.

Agga Zummal andis Omma eldusse läbbi
pea parrast sedda effimest pattu innimestele
lotust, sest petjast kurradist, pattust ja kõigist
äddadest lahti sada, mis pattust tullid. Zum-
mal tõutas, et naesest üks Lunnastajja piddi
sündimma, Kes ussi, se on: kurradit saab
wõitma.

Unanimeſſe ſuggu enne we:upputuſt.

Adami effimenne poeg olli Kain, teine Abel.
Kain olli põllumees, Abel karjane.

Uksford tõiwad nemmad Jummalalle oh-
wrid: Kain põllu wiljast, Abel omma karja
essisündinuist loomist. Jummal, nende südda-
mid tundes, näidas Ablile omma ead meest
selle jures, agga Kainile mitte.

Kain, täis kadgedust ja wiha selle üle, löi omma wenda Ablid surnuks. Jummal nedis mõrtsukad ärra, ja Kain ei leidnud pärrast sedda enam kõige se ilma sees rahhu egga warju paika.

Abli assemelle andis Jummal Adamile kolmat poega, Sethi. Sethist sündissid oiglased ja ead innimesed; agga Kainist üllekohutused ja kurjad.

Sethi järreltullejatte seas on kõige ennamast kulus omma ellu pühhadusse läbbi Enoch. Ta olli nõnda armas Jummalalle, et tedda üles võeti taewa ilm ihhulikkude töbe ja surmata.

Nega mõda astussid selle ea suggu lapsed abbiellusse selle pahha suggu lastega. Se läbbi läksid siis pea kõik innimesed ukka.

Noah jäi üksainis nende ulgas õiglasteks ja Jummalale eldusse kõlblikuks.

Ne:upputus.

Se õige Jummal mõistis sedda langennud innimesse suggu ukka ne:upputusse läbbi, agga sedda õiglast Noahd wallitses Ta wälja, innimesse suggu — pärrast ne:upputust jälle uendatta ja wälja la:utatta.

Sepärrast käskis Jummal Noahd ühte kasti, se on: ühte suurt neljanurgelist pikka laewa teha. Selle sisse läks Noah omma perrekonnaga, ja võttis lojustest, metsellajatest ja lindudest ühe pari, ja mõnnest sugust seitse pari, et nemmad ennast jälle wälja la:utatta võiksid pärrast ne:upputust.

Nellikümmend päwa saddas wihma; mered ja jõed tullid kuldaddest wälja, wessi katis maad, ja kõik innimesed ja muud mapeals

sed lomad uppussid ärra, agga Noah ja need, kes temmaga laewas ollid, jäid alles.

Pärrast upputusse lõppetust tõi Noah Jummalalle tännuohwrid omma päästmisse eest. Se armulinne Jummal tõ-utas, et ennarn ial ühte illeüldsed we-upputust ei pea sama.

**Jumimesse suggu pärrast we-upputust,
ja rahwa fondadde ürgaminne.**

Noahl olli kolm poega: Sem, Cham ja Jafet. Neist sündissid pärrast we-upputust kõik innimesed, mis nüüd ma peal ellawad.

Cham ei olnud auandlik omma issa wastu ja ka-utas sepärrast temma õnnistammist. Chamist tullid jälle ueste need kurjad innimesed pärrast we-upputust.

Aega möda läksid kurjad innimesed ja kurjad teud innimeste seas ikka laiemalle, nõnda, et mahha jätsid Jummalat austammast; ja sedda mahha jättes, aklässid nemmad Sedda opis ärra unnustamma. Ehk nad käl nüüd sedda õiged Jummalad ärra unnustassid, siis jät siiski nende süddamette siise se tunnistus, et ilma Jummalatta olla ei wõi; siis tulli neile mõttesse, päwa, kuud ja muid lomi Jummaliks pidada. Sedda eksimist uitakse pagganusselks ehk wõera Jummalat tenistusselks. Se õige Jummalat tundminne olli äddalt weel Sem järrestullejatte seas leida.

Et innimesed ühhest effiwannemast sündissid, räkissid nemmad siis kõik ühte keelt ja ollid nemmad kõik üks suggu. Kõrkus andis

neile sedda tühja nõu, ühte torni ehhitatta, mis kunni taewani ullataks, et se läbbi kuulsaks sada. Selle trahwiks seggas Jummal neil nende keelt ärra, nõnda et nemmad teine teisest råkides ennam arwu ei sanud, ja lastas neid wälja lõige se ma ülle. Sest tulid siis mitmesuggused rahwad, mis mitmesuggusid keli råkissid.

Abraham ja need teised Israeli rahwa Patriarchid (essiwannemad).

Et innimeste seas sedda õige Jummalatundmist ja tenistust üles piddada, wallitses Jummal Abrahamid selle tarbeks wälja, Semi suggu arrust. Jummal käs kis Abrahamid mahha jätta omma kodda, omma suggu wõssa ja issamaad, ja minna wõerale male, mis ta temmale pärrandusseks lubbas. Abraham uskus Jummalat tõutust ja läks Chaldaa maalt Kanaani male.

Et Abrahamid kinnitatta ussu sees, näidas Jummal talle Ennast unnenä-u ja mitmesugguste mu näituste läbbi.

Üksford ilmus Jummal Abrahamille ja tõutas, tedda ühhe sure ulga rahwa issaks tehha ja isseärranis temma Jummal olla. Se läbbi teggi Jummal Abrahamiga ühte leppingud.

Selle leppingu mälletusse tähheks olli se ümberlõikaminne. Sel ajjal tõutas Jummal Abrahamille ühte poega, Isaakud, anda.

Üks teine ford näggi Abraham kolme te kätad ja kutsus neid enda jure puhkamma ja

wõersille. Nähti, et nende tekäiate kuuul
Jssand olli ja kaks Inglid Temmaga. Jssand
kinnitas Abrahamille, et talle aasta
pärast üks poeg sündimma saab. Se läks
tõeks, ehk küll Abraham sel ajjal jo sadda
aastad wanna olli.

Abrahami usku ja sõnna kuulmist näidas
Jummal kõige järreltullejattele isseärranis se
lääbi: Temma kaskis Abrahamid omma poega
Jsaakud põlletamisse ohwriks tua. Abraham
ehhitas ühhe altari ülles, panni puid ta peale
ja nende peale Jsaakud ja tõstis jo nugga,
tedda ohwerdatta: siis tõmmas Ingel Jum
mala kassu peale temma kät taggasi.

Selle sõnna kuulmisse pärast õnnistas
Jummal ei mitte ükspäinis Abrahamid, waid
Temma tõ-utas ka õnnistatta kõiki rahwast
ma peal temma seemne sees. Se tähendas
et Abrahami suggust se ilma Lunnastajja (se
Õnnisteggija) pididi sündimma.

Jsaakust sündis Jakob, kes teiste ka Jss
raeliks üitakse, ja Jakobist kaksteistkümmend
poega. Kõik nemmad üitakse Patriarchideks,
se on: essiwannematteks, sepärast, et nem
mad se Jssraeli rahwa suggu allustajjad on.
Se õnnistus, mis Jummal Abrahamille an
dis, läks temma järreltullejatte peale ülle,
nende ärratenimisse järrele. Sedda näikse
isseärranis Jakobi ja Esau jures. Nemmad
ollid lihhalikkud wennad ja kaksikud, agga
wäga isseärralikku meeltega. Esau olli walli
ja temma kõige armsam tallitus olli linnu

püidminne; Jakob olli tassane ja wagga. Esau olli se wannem neist, ja sepärrast olli tal ka se essimenne õigus issa õnnistamisse peale; agga, kårsimatta ja ilmkannatamatta olles, andis ta omma essisündimisse õigust Jakobille läätse leme eest ärra. Pärast sedda, ehk küll nende issa Izaak Esaud õnnistatta tahtis, kui omma essisündinnud poega, siis wõttis ta ommetegi, sepärrast et ta jo pimme olli, Jakobid Esau assemelle, ja sel wiisil sai siis se õnnistamine se kõlblikkuma offaks.

Hebräa rahwas Ägüptusse maal.

Üks neist Jakobi poegadest olli Josep. Jakob armastas tedda kõige ennam temma ilmsüita ja lihtmele pärast. Josep näggi unnes näggusid, mis ettefulutassid, et temma wennad tedda kummardamma sawad. Selle sui pärast kuusassid tedda temma wennad ja müisid tedda sallaja ärra Ägüptusse male. Selle pagganaussu ma sees jäi siiski Josep truuks se õige Jummalalle, ja sepärrast teggi Jummal tedda kuulsaks. Josep selletas Faraole, se on: Ägüptusse ma kunningalle, temma unnenäggemissi, mis seitsme aastalist nälga ettefulutassid. Farao andis ta oleks, leiba murretsetta nälja aastatte peale, ja teggi tedda essimesseks wallitsejjaks Ägüptusse maal enda järrele.

Kui nalg akkas, tullid Josepi wennad Ägüptusse male nissu ostma. Josep tundis neid ärra, andis ennast neile tunda, andis

neile nende süid enda wastu andeks ja kutsus neid omma issaga Aigüptusse male. Need Hebräid jäid sinna ka pärast Jakobi ja Josespi surma ja sigginessid wäga.

Se uus Aigüptusse ma kuningas aitas Hebräa rahwast pelgama, kui wõerid assutajid. Ta aitas nendega kui orjadegga ümberkäima, püidis neid rammetuks ja kehwas tehha raske töö läbbi, ja käskis siis wimateks nende mehhe suggu lapsi surmata. Et neid ufkatusse eest oida ja päästa, läkkitas Jummal neile Mooset.

Kui Mooses sündis, siis püidis temma emma tedda warjata, et Aigüptusse rahwas tedda ärra ei tappaks; agga kui tedda warjata kogguniste wõimalis ei olnud, siis wiis ta tedda jõkke ja laskis ta tedda piggitud korni sees we peale. Seal leidis tedda se Aigüptusse ma kunninga tüttar, ja kaswatas tedda ülles, kui omma poega. Agga temma tahtis parrem se Jummal wälja wallitsettud rahwagga leinata, kui pagganattega wallitsetta, ja se pärast põggenes ta Farao kojast ärra.

Pärast tuli ta Jummal kässu peale Farao ette, omma wenna Aaroniga, ja nõudis Jummal nimmel, Hebräa rahwast wälja laska Aigüptusse maast. Kui nüid Farao sedda kuulda ei wõtnud, siis teggi Jummal talle suri imme-teggusid ja lõi Aigüptusse rahwast mitmesugguste nuhtlustegga, kelle ulgas se wiimne se olli, et ühhel ösel üks Ingel

igga effisündinnud loma Ugüptusse maal ärra tappis.

Sel sammal ösel wiis Jummal Hebräa rahwast Ugüptusse maalt wälja, käskis neid, otse enne te peale assumist pasa söma-aega piddada, ja ka tullematte aegade sees sedda omma lunnastamisse mälletusseks tehha.

Ugüptusse rahwas ajjas Hebräa rahwast tagga; agga Jummal oidis Hebräa rahwast immelikul wiisil ja ukkas Ugüptusse rahwast. Kange tormiga jazutas Ta purpuri merd üh-hest ärra, nõnda et Hebräa rahwas temma kuiwa põhja möda läbbi läks; agga kui se Ugüptusse rahwas nende järrele läks, kattis se merri neid finni, ja nemmad uppussid ärra.

Se pasa pühitseminne seisis selle sees, et ohwriks üks weata tal tappeti, se on: üks tal, kellel ühtegi pudust kehha polest ei olnud; sedda söiwad nemmad palwete sees apnematta lewaga ja mõrru rohtudegga.

Se ohwer olli ühheks eesohwriks, se on: ühheks ettetähhendusseks ja eenkirjaks sellest, kuidas se tõutud ilma Lunnastajja Jffe Ennast piddi ohwriks andma innimeste päästetusseks kurradi ja pattu orjussest.

Säedus ja pühha kirri.

Kunni Mosesse aegadenni ellasid innimesed lodud säedusse ja pühha kulutamiste järrele. Lodud säedusse nimme al on sedda säedust mõista, mis Jummal innimessele temma mõistusse ja süddame tundmisse läbbi annab.

Pühha kulutamiste nimme al on sedda mõista, kui õppetud Jummalast ja jummalakõlblikkust ellust, mis innimestele otse Jummalast Endast ilmutud on, eddasikulutamisse ja juhhatamisse läbbi wannemattest laste kätte ja nõnda ikka eemalle järreltullejatte kätte lähheb. Eddasikulutamist toimetas se assi, et innimesed kaua ellasi, lialtki enne we-upputust liggi ühheksa sadda aastad ja ennamgi; pärrast we-upputust liggi kolm sadda ja rohkemgi aastad. Sedda wiisi mõis üks innimenne mittu sadda aastad läbbi — Jummal ja innimeste tegudest juttustatta.

Mosesse ajuul olli innimeste ellu jo opis lühhem kui enne, ja sepärrast läks siis se eddasikulutamine pudulisseks, tõt alles oida. Peale sedda läksid need pahhad teud innimeste seas ikka laiemalle, ja se läbbi se mõistus ja süddame tundminne ikka tummedammaks ja tummedammaks. Et tõt innimeste seas ülespidada ja wälja la-utatta, andis Jummal ühte ilmutud säedust ja pühha kirja.

Se ilmutud säedus on se õppetud Jummalast ja jummalamelepärralikkust ellust, mis Jummal Issie innimestele ilmutas. Pühha kirri üitakse need ramatud, mis Jummalasisseandmisse läbbi kirjutud on.

Wiekümnendammal päwal pärrast sedda, kui Hebräa rahwas Ägüptusse maalt wälja läks, näidas Jummal talle Omma ollemist Sinai mäe peal, tulle, suitsu ja passuna eäle

sees, ja andis neile säedust, kellest need pea kumme käsku need on:

1. Minna ollen se Jssand sinnu Jummal, sul ei pea mitte teisi Jummalid ollema Minnu kõrwas.

2. Sinna ei pea mitte enneselle kujju ehk miskisuggust pilti teggema, ei sest, mis taevas üllewal, ei sest, mis al ma peal, egga sest, mis we sees ma al on, et sa mitte neid ei kummarda egga teni.

3. Sinna ei pea mitte Jummalala omma Jssanda nimme ilma asjata suhhu wõtma.

4. Mõttele ingamisse pääwa peale, et sa tedda pühhitsed. Kuus pääwa pead sa tööd teggema ja kõiki omma teggemissi tallitamma, agga se seitsmees pääw on Jssanda sinnu Jummalala ingamisse pääw.

5. Sinna pead omma issa ja omma emma austamma, et so kässi ästi käib ja sinna kawa ellad ma peal.

6. Sa ei pea mitte tapma.

7. Sa ei pea mitte abbi-ellu rikma.

8. Sa ei pea mitte warrastamma.

9. Sa ei pea mitte walle-tunnistust rääkimma omma liggimesse wastu.

10. Sa ei pea mitte immustamma omma liggimesse naest; sa ei pea mitte immustamma omma liggimesse kooda, ei temma maad, ei temma sullast, ei temma ümmardajjad, ei temma ärga egga eeslid, egga muid lojjussid, egga miskisuggust asja, mis temma pärrast on.

Need kässud ollid ülleskirjutud kahhe kiu-

wi laua peale ja säedusse laekasse pantud, mis kallist puust tehtud ja kullaga wälja lõdud olli. Se laegas seisis koggudusse telgi ehk ühhe liikumwa Jummalaja kotta sees. Telgi sees olli ka üks altar tühjani suitsutamisse tarbeks, üks lühter ja üks laud, kuhhu ohwri lewad peale panti. Telgi ees olli üks altar, kelle peal mitmesuggusid ohwrid tehti. Jummalaja tenistusse tarbeks telgi sees ollid wäljavalitsetud üks ülempreester, Preestrid ja Lewitid, Lewi suggu arrust, kes üks neist Jakobi poegadest olli.

Jummal nõudis kangeSte sõnna kuulmist omma säedussele, ja sel ajal andis Ta jälle se Hebräa rahwale lotust, et Temma talle sedda Kanaani maad ommaks andma saab, mis ta jo Abrahamille tõ-utannud olli. Ta uendas neile ka sedda tõ-utust, et se ilma Lunnastajaja pididi tulles, nimmega: se suur Prohwet, kellest Moses agga üks päinis eelkäia olli.

Moses kirjutas Jummalaja säedust ja tõ-utamissi üles nende esimeste pühha kirja rama-tutte siisse.

Hebräa rahwa tefond kõrbe sees, ja nende siisse saminne tõ-utud male.

Hebräa rahwas läks Agüptusse maalt Kanaani male Arabia ma kõrbe läbbi.

Et nemmad parremast ussusees Jummalaja peale kinnitud ollema saaksid, teggi Ta neile palju imme-teggusid selle tefonna ajal.

Jummala Tengel käis nende ees, püües pilwe sees, õiel tulle samba sees, neile teed näitmas.

Kui neil leiba ei olnud, siis sõitis Jummal neid mannaga, mis ommikuttel taewast mahha saddas. Üksford kui nemmad wet ei leidnud, kui ükspäinis mõrrut wet, siis käskis Jummal Moses ühte puud sinna sisse wissata, ja ta sai kõlbawaks jomissele.

Üks teine fford, kui nad kogguniste wet ei leidnud, siis lõi Moses Jummalat kässu peale omma keppiga ühte kalju mägge, ja selle seest jooksis siis nõnda palju wet wälja, et wiljant sai kuelümne tuhhande Hebräale.

Ehk küs se kõik nõnda wiisi sündis, ei olnud siiski se Hebräa rahwas Jummalat wasta tru. Kui Moses Jummalat kässu peal mäe otsas olli nellikümmed päwa, siis wallasid nemmad sel ajal ühte kuld-wassikad ja kummardassid sedda kujukui Jummalad. Mituford nurrisessid nemmad Mosesse peale ja ka Jummalat endagi peale. Kui nad, Kanaani ma liggi lades, kuulsid, et need sealsed rahwad wäggewad ollid, siis näidassid nemmad enda sees ni weidi lotust Jummalat peale, Kes neid sinna male wiis, et pea Agüptusse male jälle taggasi minna tahtsid. Selle eest trahwis neid Jummal ühhe neljakümne aastalisse tekonnaga kõrbe sees.

Liggi selle tekonna lõppetust surri Moses se tõ-utud ma piri peal ärra. Jees Nabin (Josua) wiis neid temma sisse, wõitis neid

rahwid ärra, mis seal ellasið, ja jaggas tedda nende kahheteistkümmne Hebräa rahwa suggu arru kätte.

Zummal aitas selle jures Omma rahwast jälle ue immeteggudega. Se Jordani jõggi jooksis üllespidi ja jättis kuiwa põhja järrele, nõnda et Hebräa rahwas temma läbbi minna wõis. Se ümberleritud Jericho linna müürid kukkussid ükspäinis se läbbi mahha, et sedda säedusse laegast temma ümber kanti ja Preestrid passunad puhkussid.

Rohumõistjad.

Kui Hebräa rahwal se tõ-utut ma sees ennast assemelle assutatta tulli, siis käskis Zummal neid kõiki effimeisi sealsid rahwid sealt wälja ajjada. Hebräa rahwas ei täitnud sedda käsku, ja sest tulli neile siis palju ädda.

Need wannad Kanaani ma rahwad ollid pagganad; nemmad tõmmasid ka sedda Hebräa rahwast pagganusse ussu sisse; agga selle läbbi ka-utassid nemmad omma Zummalä õn-
nistammist ja abbi. Need paggana rahwad wõitsid neid saggedaste ärra ja eitsid neid enneste alla.

Kui Hebräa rahwas, willetsusse läbbi targemaks sades, ennast jälle se õige Zummalä poole pöras, siis näidaks Ta talle jälle armu, ja läkkitas Ta talle päästjid. Wahwad mehed, kes Zummalä peale lootsid ja kedda Zummalast Endast ülles ärratatti, wõisid wallitsust nende üle enda kätte, wäärsid pag-

ganid ärra ja saatsid selle läbbi omama rah-
walle wabbadust ja rahhu. Need mehed on
tutwad se Iisraeli kohtumõistjatte nimme al.
Nõnda kutsuti Gideon ühe Ingli näitusse
läbbi Hebräa rahwast Mideanide käest päästa.
Kolme sadda mehhega, ilm sõa riistata,
läks ta õsel waenlasse leri ümber ja aijas
neid äkkise passunatte eäle ja lühtritte tulles-
degga ühe nõndasugguse määsamisse sisse,
et nad isse keskes üks teist tapma akkassid ja
ärrapõggenessid. Gideon aijas neid tagga
ja ukkas nende wägge ja nende peamehhi.

Se wiimne kohtumõistja olli se Prohwet
Samuel. Temma wõitis Filisteri rahwast
ärra; säedis jälle sedda õige Jummalan-
gennud tenistust sisse, ja wallitses Hebräa
rahwast kogguniste ilm enda kassu piidmatta.

Kunningad.

Samueli kaks poega andsid ennast ahnusse
sisse ja rikkussid õigust. Sepärrast sowis siis
se Hebräa rahwas endalle ühte kuningad.

Jummal nimmetas neile Samueli läbbi
Sauli kuningaks, Benjamini suggu arrust.
Samuel salwis tedda Pühha salwiga. Agga
Saul ei täitnud mitte Jummalan tahtmist.
Temma assemelle wallitses siis Jummal Da-
witid, sedda kõige noremad poega neist seits-
mist Jesse poegaddest, Juda suggu arrust.
Dawit sai kuulsaks se läbbi et ta sõijas üh-
he lingu kiwiga sedda Goliathid, ühte Fi-
listeri meest, isseärranisse surusse ja jõuga,

mahhalõdi. Saul kaetses temma au; agga Dawit kannatas tassa-usse ja pikka melega temma kauat taggakiusamist, sest et ta temma sees ühte Jummalala Salwitut austas.

Dawiti tassa-us ja waggadus satis talle ühte issearranist armu Jummalala ees. Pärast Sauli surma wallitses temma se Hebräa rahwa ülle, wõitis mittu rahwast ja laiutas omma riki laiemale; agga mis se kõige su-rem assi olli, sai ka temma, kui enne Abra-hamgi, ueste sedda tõ-utust, et temma suggu- wõffast se ilma Lunnastajja sündimma saab, Kes iggaweste wallitseb.

Dawiti tronipärrija olli temma poeg Sa- lomo. Temma olli kulus omma tarkusse läb- bi, mis ta Jummalast endalle pallunud olli. Selle essimesse koggudusse telgi assemelle eh- hitas temma Jummalala auks ühte suurt kuul- sat templit ommas pealinnas, Jerusalemmas. Temma wallitsus olli rahhulinne.

Kõige omma tarkusse sees ei olnud Sa- lomo siiski õige ettewaatlik. Temma langes liigkullutamisse sisse, armastas paggana-ust- likku naist, ja need tõmmasid siis ka tedda ennastki wõera-jummalala tenistusse sisse. Selle wiisiga ka-utas ta Jummalala eldust enda was- tu ja ukkas omma riki.

Pärast temma surma ja-utas ennast tem- ma riik. Raks suggu arru, se Juda ja se Benjamini suggu arru, jäid temma pojja Ro- boamile (Rehabeamile) truuks; need teised kumme lõid ennast temmast lahti, ja nende

ülle akkass ilm kõige õigusseta wallitsemma Jerobeam. Mõnda ürgassid need kaks riki: Juda ja Iisrael.

Jerobeam kartis, et temma allamad ennast jälle Juda rigiga ühhendaksid, kui nemmad Jerusalemma linna kääksid, se õige Jummal kummardussele, ja sepärrast püidis temma siis neid kujukummardusse pole pöördta. Se kurjus laintas ennast laiemalle ja temmaga ühhes se paggana ellu-wiside rikminne; ja se läbbi sai se riik Iisrael otsa. Et sesamma külge akkaw tõbbi ka Juda rigi sisse tikkus, läks siis ka se ukka, ükspäinis ildammalt, kui se riik Iisrael.

Prohwetid.

Wannast wallitses Jummal mõnda wagga meest wälja ja täitis neid Omma Waimuga, et nad teistele Temma tahtmist kulutaks. Neid kutsutakse Prohwetideks, sepärrast, et nemmad, peale muud, ka tullewid asju ette ärra kulutassid. Pärast Juda ja Iisraeli rigi jaggamist tõusid isseärranis tihti Prohwetid üles. Nemmad kaebassid wäärjum-mala tenimisse kurjusse ülle, kulutassid selle nuhtlust, ja trööstissid ja kinnitassid neid waggasid Jummal armu ja päästmisse lotusse läbbi.

Üks wahwa wäärjum-mala tenistusse sõitlejia olli se Prohwet Elias. Temma kulutas Alhaabile, ühhe Iisraeli rigi kunningalle, kes wõerid jummalid kummardas, ühte kolme

aastalist pöudu ja nälga ette, ja üidis, et walle jummalatte tühjust ja se õige Jummalaga wägge tõeks tunnistatta, selle aja otsal, tuld taewast mahha ühhe walmis pantut ohwri peale. Elias ärratas ühhe Sarepta linna naese poega furnuist ülles. Eliast peti kõlblikuks, Jummalaga kõnnelda Horebi mäe peal, ja tedda wõeti wimateks ülles taewa, kui Enochidki.

Mittu Prohwetid kulutassid se Juda rigi, se Jerusalemma linna ja se templi otsa samist ette, kõige ennamast Jeremias, kes ka Jerusalemma linna jälleüllesehhitamist ette kulutas.

Agga se Prohwetide kulutamisse pezaassi olli se tõutud ilma Lunnastajja. Nemmad üttsid Tedda Dawiti Pojjaks, Messiaaks ehk Kristusseks, se on: Salwituks, õigusse Kuningaks, wäggewaks Jummalaks, ilma Würsiks, tulles aia Issaks; ja kirjutassid põhjani sedda, kuida Temma seia ma peale illumma saab; lialti sedda, et Temma Neitsist sünnib, ilm pattuta on, agga meie pattude eest kannatamma saab, et Ta meid Omma kannatamisse läbbi pattudest päästaks; et Jummal innimestele ühte uut iggawest säedust andma saab, ja et ka need pagannagi rahwad ennast Kristusse pole pöördma ja Tedda, kui õiged Jummalat kummardamma sawad.

Juda rahwas Babülonia maal.

Se illekohtunne Iisraeli riik sai Assüria-

ma rahwa läbbi otsa, nõnda et ta parrast
ial ennam ei tõusnud. Sedda suremat ulka
rahwast widi ärra wangi ja pillutatti laiale
kõigile pole.

Se Juda riik sai Nabuchodonosori (Ne-
bukadnetsari) läbbi otsa, kes Babülonia-
ma kuningas olli. Jerusalemi äwitatti ärra,
tempel põlletatti mahha, ja se surem ulk rah-
wast widi Babüloni wangi. Agga siiski ei
lastnud Jummal sedda rahwast otsa sada,
kelles se ilma Lunnastajja pididi sündimma.

Nabuchodonosor (Nebukadnetsar) näggi
ühte irmsat unnenäggu ja ei wõinud tedda
mitte ükspäinis mitte mõista, waid ei ka
mitte mälletattagi. Jummal awaldas sedda
salla-ust ka se Prohweti Danielile unnes, ja
se ärratas sedda jälle kuningalle meelte ja
selletas talle sedda temma irmsat unnenäggu,
mis nelja rigi tullemist ette kulutas, mis üks
teise järrele sama pidid, ja mis aija sees
Jummal ühte iggawest riki üllesehitamma
saab. Nabuchodonosor (Nebukadnetsar) aus-
tas selle eest sedda õiged Jummalat, ja andis
Danielile suurt melewalda Babüloni rigi sees.

Ananias, Asaria ja Misael wissati selle
samma Nabuchodonosori (Nebukadnetsari)
kässu peale ühhe tullise ahju sisse, separrast
et nemmad kuld-kujju ei kummardannud. Agga
Jummal kaitsis neid ühhel immelikkul wiisil.
Separrast austas Nabuchodonosor (Nebu-
kadnetsar) jälle ueste sedda õiged Jummalat
ja andis Ananiale, Asariale ja Misaelile wal-

litsust Juda rahwa ülle, mis temma rigi sees
ellas.

Sedda wisi pääsis siis se Juda rahwas
Babülonia maal sest paggana ussust, mis seal
wallitsemmas olli, ja nemmad parranessid weel
pealegi ommast enniseft wöerasjummala tenis-
tusse sisse kippumisseft. Nende läbbi affassid
siis aega möda ka need paggana rahwad
sedda õiged Jummalat tundma.

Peale muud ilmutas Jummal Danielile
siis ka sedda, et Kristus ilmale tulles saab
seitsme kümne seitsmikkü löppetussel, se on:
pärast pea aegu nelli sadda ühheksakümme
aastad pärast Jerusalemma linna üllesehhi-
tammist.

Danieli seitsmikküde ajjad.

Kürus, Persia-ma kuningas, wõitis Ba-
büloni riki endalle, ja andis, otse Prohwe-
tide ettefulutamisse järrele Juda rahwalle
lubba, omma issamale taggasi minna ja ueste
Jerusalemma linna ja temma sees sedda Jum-
mala templid üllesehitatta.

Juda rahwas, Jerusalemma linna taggasi
tulles, jäid siiski Persia-ma kuningatte alla;
ja nende kaitsemisse al ehhitassid nemmad ühte
teist templid Jerusalemma linnas ülles.

Need Prohwetid Haggai ja Esacharias är-
ratassid ja finnitassid neid selle nõu jures,
ja Malachia ütles ette, et Kristus selle samma
templi sees ilmunma saab.

Kui se Makedonia kuningas Aleksander

sedda Persia riki ärra wöitis ja selle assemelle Greka riki ülles assutas, siis sai Juda rahwalle ennam, kui enne, Greka, Süria, Ägüptusse ja wimateks ka Roma rahwagga teggemist. Se pühha kirri panti Greka keelte ümber, mis neil ajuil se kõige pruuksam rahwadde seas olli.

Juda rahwas, kehwa olles, näggi palju willetsust omma ümberkaudu naabritte polest. Sedda kõige öelamad taggakiusamist kannatassid nemmad se Süria:ma kuningaga Antiochi Epifania polest, kes nende seas wõera:jumala tenistust sisse assutatta tahtis ja Jerusalemma templi sees ühte wäärjummala kujju ülles säedis. Ägga selle öige ussu kaitsemiseks tõusis se Makkabeide suggu wõssa ülles, preestrilikku suggu arrust. Nemmad kinnitassid jälle Jummalale orjust Jummalikku säedusse järrele, kaitssid omma issamaad ja said Juda rahwa wallitsejiks.

Siiski näggi se Juda rahwas neil ajuil ühte puhku sedda willetsust, jälle ueste pagana rahwatte sagiks sada. Neil willetsuil ajuil trööstissid nad ennast se lotussaga, et se tõ-utud Kristus nüid pea saab tulles. Ägga palju neist eksissid, kui nad möttelsid, et Temma ühte ilmlikku riki ehhitamma tulles, kelle sees nemmad se wallitsejia rahwas olema saaksid.

Kristusse eelkäia Johannes.

Selle Jerusalemma teise templi preestritte

ulgas olli üks mees nimmega Tsacharias. Temma naene olli Elisabeth. Mõllemad olid nemmad õiglassed innimesed. Nemmad elasid kunni wannadusseni ilm lasteta, sest et Elisabeth ilm siggidusseta olli.

Üks kord, kui Tsacharias templi läks suitutamma, ilmus talle Ingel, ja kulutas talle, et temmale Elisabethist üks poeg, nimmega Johannes, sündimma saab, kes Kristusse, se Lunnastajja, eelkäia ollema ja rahwast Temma wastuwõtmisse peale ette walmistamma saab. Tsacharias ei uskunnud sedda ja jäi selle trahwiks tummaks, nikaaks, kui talle tõeste üks poeg sündinnud sai; ja kui ta näggi, et need Ingli sõnnumed täidetut said, laskis ta tedda Johannesseks üida.

Johannes elas kõrbe sees, kandis kameli: karwast riet ja nahk wööd, sõi rohhu tirtsussid ja mets met, se on: sedda kõige waesemmat ja allamat söki. Jummalä kässu peale ilmus ta Jordani jõele, kulutas pattust pöörmist, ja taewa rigi, se on: Kristusse tullemist, ja neid, kes omma pattussid tunnstassid, ristis ta Jordani jões.

Sõnume tominne se kõige Pühhama Neitsile.

Pea pärrast sedda, kui se Ingel Johannesse, se eelkäia, sündimmist olli kulutannud, ilmus se Peaingel Gabriel selle kõige Pühhama Neitsi Mariale, Natsareti linnas. Tem-

ma olli Juda suggu arrust, Dawiti suggu wõssast, se on: kunninglikkust suggu wõssast; agga Ta ellas waesusse sees. Ta olli kihlatud Josepigga, ühhe mehhega selle samma suggu wõssast, agga ükspäinis sepärrast, et se Temma ülle oolt piddi kandma; agga tõe polest olli Ta endalle ette wõtnud, ikka neitsiks jada.

Se Peaingel kulutas Talle, et Temma ühte Poega sünnitamama saab, ilm mehhetä, Pühhas Waimust; Tedda nimmetamama saab Jesus, ja et Temma Jummal Pojaks ütitud sama, ja iggaweste wallitsemma saab.

Maria wõttis sedda ussu ja tassa-ussaga wastu, ja sai kaima peale Pühhas Waimust. Pea pärrast sedda, kui ta Elisabethi katsma läks, awwa'das Jummal sedda salla-ust Elisabethile, ja se üidis Mariad Jssanda Emmaks.

Kristusse sündimine.

Sel ajjal olli Juda riik Roma rahwa wallitsusse al. Roma linnas wallitses sel korral Augustus. Se andis käsku, rahwa inge-kirjutamist ette wõtta. Sepärrast läksid siis Josep ja Maria Natsaretist omma issalinna, Bethlehem. Siin sündis sest kõige Pühhamast Neitsist meie Jssand Jesus Kristus, ja Tedda panti sõime sisse, sest et rahwa kokkulangemisse pärrast majjas koskilarumi ei olnud.

Karjaliste kummardamine.

Sel sammal õsel ilmus Bethlehemi karjalistele, kes omma karja jures õitsis ollid, üks Ingel ja kulus neile, et se Lunnastajja sündinnud on, Kes on se Jssand Kristus, ja et nemmad Tedda ärra tunneksid, ütles ta neile, et nemmad ühte Last sõime sees leidma sawad. Sedda wisi leidsid nemmad Tedda siis ka tõeste ja nemmad ollid need effimeessed, kes Tedda kummardassid.

Kristusse ümberlõikamine.

Rahheksa päwa pärast Önnisteggija sündimist lõigati Tedda ümber, se wanna säedusse kassu järrele ja anti Temmale se nimmi Jesus, mis Talle se Ingli läbbi kinnitud olli, jo enne, kui Ta emma ihhukse sai. Se sõnna Jesus tähhendab: Lunnastajja (Önnisteggija).

Jssanda wastuwõtmine.

Neljakümneandammal päwal pärast sündimist todi Josepist ja Mariast se Laps Jesus templi, kuida se Jummal saedusses Moosesse läbbi ette kirjutud olli.

Sel ajjal elas Jerusalemma linnas üks wagga mees, nimmega Simeon, kellele Jummalast tõ-utud olli, et temma enne ei pidanud surrema, kui ta Jssandat Kristust olli nähha sanud. Jummal Waimu siiseandmisse läbbi läks temma templi, wõttis sedda Last Jesust kätte peale ja ütles: nüüd las sed Sa, o Jssand, Dmma sullast ärra minna rahhuga Dmma sõnna jär-

rele, sest minnu silmad on Sinnu lunnastust näinud.

Ühtlasi Simeoniga kitis ka siis Anna, üks Prohweti naene, Jummalat, ja juttustas kõigile sest Onnisteggijast, kes ussuga Tedda odasid.

Jumfuita laste ufkamine.

Sedda sündinnud Lunnastajjad kummarbama tullid ka kolm magiad ommiku maalt, se on: kolm tarka, kes temma sündimist ühhe issearranisse tähhe näitusse läbbi teada said.

Sel korral olli Herodes wallitsemmas Juda maal, ilma et ta kunninglikku suggu arust olleks olnud. Kui ta kuulta sai, et need ommiku ma magiad küssisid: kos on se sündinnud Juda-ma Kunningas? siis ehmatas ta ärra, sest ta pelgas, et se sündinnud Kunningas aega möda temma käest riki ärra wõttab. Sepärrast kulas ta järrele, nimmelt, kos Kristus on, ja kes Temma on, ja kui ta Tedda leida ei sanud, siis käskis ta Bethlehemis ja temma ümberkandu kõiki lapsukeisi tappa, kes kahhe aasta allused ollid, lootes, et ta ka Kristust nende seas tappab.

Agga enne, kui se täidetut sai, ilmus Ingel unnes Josepille ja andis talle Herodesse nõu teada ja käskis tedda, se Lapse Jesussega ja Temma Emmaga Agyptusse male põgenetta. Seal ollid nemmad, kunni Herodes surri, ja siis läksid nemmad taggasi Natšareti.

Kristusse ristiminne.

Kui Kristus Ommas ollemisses siin ma peal liggi kolmkümmend aastat wannaks olli sanud, siis läks Ta Jordani jõele Johannessse jure ja nõudis temmalt ristimist, ei mitte sepärrast, et Temmale sedda wajja olesks olnud, waid sepärrast, et Ta meile se läbbi ühte eenkujju annaks.

Johannes se wastu nõudis jälle otse ommalt poolt, Temmast ristitut sada; siiski kulas ta Temma sõnna ja ristis ta Tedda. Kui Kristus ristimisse järrele weest wälja tulli, siis lõi Temma ülle se taewas ennast lahti; Pühha Waim langes Ta peale kui tuikenne mahha, ja kuulti taewast Jummalase Jäsa eält: Se on Mo armas Poeg, Kelle peale mul ea meel on.

Kristusse taewa rigi kulumine (ehk jutlus).

Peale ristimist olli Jesus Kristus nellikümmend päwa kõrbes, paastu ja palwete sees, kannatas kurradi kiusamist ja wõitis tedda Jummalase sõnna läbbi; siis astus Ta se ilma sisse. Temma kulutas Jummalase riki linnade ja küllade sees ja Jerusalemma templis. Se pea-assi Temma kulumisse sees olli: kahhetsegge omma patte ja uskugge Ewangeliumi sisse.

Ewangelium tähhendab ühte rõõmsad sõnnatomist sest, et Jummal innimestele

nende pattub andeks annab, ja neile sedda taewa riki kingib Kristusse läbbi. Omma patte kahhetsemma tähhendab: wihtadba patte, tunnistatta neid, palluda Jummalä käest nende andeksandmist, ja kindlaste ette wötta, Jummalä mele pärrast ellada.

Apostlid.

Et Ewangeliumit wälja la-utatta innimeste seas, wallitses Jesus Kristus jüngritte ulgast kakssteistkümmend wälja, neid kõigile pole läkitatta, Jummalä rigi kulumisse pärrast. Sepärrast üidis Tä neid Apostliteks.

Nende nimmed on: Petrus ja Andreas, Jakobus ja Johannes, Filippus ja Bartholomäus, Mattheus ja Thomas, Jakobus Alfe-usse poeg ja Simon Iselot, Judas Jakobusse poeg ja Judas Iskariot, kes pärrast ärraandjaks sai.

Meie Issanda Jesusse Kristusse palwe.

Jesus Kristus teggi tihti palwid, isseärranis, õ ajjal üksikus paigas.

Temma Apostlid pallusid Sedda, neid paluma õppetatta. Temma andis siis neile ja nende läbbi ka meile kõigile sedda palwet:

Issa meie, Kes Sa olled taewas, pühhitsettud sagu Sinnu nimmi, tulgu meile Sinnu riik, Sinnu tahtminne sündku kui taewas, nõnda ka ma peal, meie iggapäwast leiba anna meile tännapääw, ja anna meile an:

deks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele, ja ärra sada meid mitte kiusatusse sisse, waid päästa meid ärra sest kurjast; sest Sinnu parralt on se riik, ja se wägi ja se au iggaweste. Amen.

Kristusse tähhendamisse sõnnad.

Jesus Kristus õppetab tihti rahwast tähhendamisse sõnnade, se on, sarnaste ja otse kui mõistatuiste läbbi.

Näitusse parrast seisku siin üks tähhendamisse sõnna, lühhidelt ja omma selletussaga ülespantud:

Üks külwajja läks wälja külwamma. Mõnni jaggu semet kukkus te kõrwale; sedda tal lati ärra ehk sõiwad tedda linnud; mõnni jaggu kukkus kiwwise ma peale, ja se kuiwis ärra pea parrast sedda, kui ta üles olli tõusnud; mõnni jaggu ohhakatte sekka ja sedda lämmatatti ärra; mõnni jaggu ea ma peale, ja se kandis rohked wilja.

Se külwajja on Jesus Kristus, se seme, Jummal sõnna, se ma, innimeste süddamed. Kuida semet, mis te kõrwale kukkus, mõda kätad ärra tallawad ehk linnud ärra sõwad, nõnda pettab ka kurrat Jummal sõnna nende laokalla innimeste süddametest wälja. Kuida seme, mis kiwwise ma peale kukkus, kü juurt ajjab, agga ruttu jälle ärra kuiwab, nõnda tagganewwad ka kahtlassed innimesed, kes mitte süggawalle Kristi Ussu

õppetusse sisse ei olle tunginnud, ehk kül nem-
mad tedda wastu wõtsid, kiusatusse ajjal tem-
mast jälle ärra. Kuida üks ulk umbrohtu
põllu peal nissu ärra lämmatab, nõnda läm-
matawad ka se ulk ellu murresid ja need
ihhaldussed sedda teggewad Jummalala sõnna
wägge süddamette sees ärra. Kuida se seme
seal ea ma peal rohked wilja kannab, nõnda
kannab ka ea süddamette sees, mis Jummalala
sõnna ussuga wastuwõtwad ja kindlussuga
tedda oidwad, sesinnane rohked waimulikku
andete, eaduste ja õnne wilja.

Kristusse immete:ud.

Peale Jummalikku õppetuisi näidass Jesus
Kristus Ennast kui ilma Lunnastajad Jum-
malikku ilmutamiste ehk immeteggude läbbi.

Temma teggi immeteggusid ennamast eldusse
pärast äddaliste wastu; sest kõik temma im-
mete:ud innimeste wastu ollid õnne saatjat.

Temma andis aigetelle terwist, pimmeda-
telle näggemist, kurdidelle kuulmist, tumma-
delle keelt, surnutelle ellu, ja kõik sedda teggi
Temma ükspäinis omma kae külgepannemisse
ja sõnna läbbi ja mõnnikord ka ilm kae kül-
gepannemisseta, ükspäinis sõnna läbbi.

Kristusse ärraselletamine.

Peale pattust pöörmist ja ussu õppetust ku-
lutas Jesus Kristus ka Omma Kristi.

Temma kulutas ette, et Temma ilma ärra-
lunnastamisse pärast peab kannatamma, sur-

rema ja üllestõusma. Ta ütles ka, et ka Temma järrelkäiad ennast ärrasalgamma, omma risti enda peale wõtma ja Temma järrele káima peawad; se on: et usku Temma sisse kinnitatta ja omma inge päästa, peawad nemmad ikka walmis ollema, kõiki ka:utatta ja kõiki kannatatta.

Nõnda kui Temma kannatamissed Temma jüngerissid piddid ärrairmutamma, näidass Temma selle ettekaitsemissegá mõnnele neist Omma au, et neid lotussega kinnitatta.

Üksford, kui Ta ühhe máe peal palwet teggi, affass Ta nággu paistma, kui páaw, ja lákssid Ta rided walgeks, kui lummi. Mo:ses ja Elias ilmussid Talle; üks elle pilw kattis Tedda ja neid Apostlissid, kes Temma:ga ollid, ja kuulti taewast Jummalá se Jssa eált: Se on Mo armas Poeg, Tedda kuulge.

Selle Jssanda kuulsa ärraselletamisse tunnismehhed ollid need Apostlid: Petrus, Jakobus ja Johannes.

Latsarusse ülesárratamine.

Üks neist immeteggudest, mis Jssandat Jesust enne Temma kannatammist isseárranis kuulsaks teggi, olli Latsarusse ülesárratamine.

Jesus Kristus tulli Bethania linna, kos Latsarus ellas, neljandammal páwal párrast temma surma. Latsarus olli jo mahha maetud. Kui Jssand anda káskis lahti tehha,

siis ütles Latsarusse sõssar Martha, et kehhaft jo maddanemisse lõhn tulles. Siiski ütles se Jssand: Latsarus, tulle wälja! Latsarus tõusis ülles ja tuli auast wälja.

Jssanda sisseminne Jerusalemma.

Kui Jeesus pärrast Latsarusse üllestõusmist Jerusalemma läks, selle liggijõudwa Pasa pühha pühhitsemisseks, wõtsid palju innimeisi rahwa seast palmi okse, läksid Temmale wastu ja küssendassid: hosanna Dawiti Pojale! õnnistut olgu, Kes tulleb Jssanda nimmel! hosanna kõrgel! Ja teised lautassid omma ridid wälja te peale. Jeesus istus ühhe emmaeesli peal, mis Temma jüngritte rietegga ülle kattetud olli. Sel wiisil sai siis täidetut se Temma suur Runninglik sisseminne Jerusalemma linna.

Judas se ärraandja.

Juda rahwa üllemad ja kirjatundjad pahhandassid ennast Jeesuse Kristusse ülle, se pärrast, et Temma nende pattussid üllesawwaldas, ja nemmad kaetsessid Temma au. Pärrast Latsarusse üllesärratammist, ja pärrast sedda au, mis rahwas Jeesuse Kristusse sele andis Jerusalemma sisseminne aijal, läks Temma waenlaste tiggedus Temma wastu otsatummusenni. Nemmad pidassid siis nõu, Tedda ärra tappa. Algga et rahwas nende kurja nõu ei wäraks, püüdsid nemmad Tedda sallaja kätte sada kawwalusse wiisil.

Judas Iskariot, üks neist Temma Apostlistest, kes ahnust täis olli, lõi Juda rahwa üleslemattele ette, Kristust nende kätte ärraanda rahha eest. Nemmad lubbasid temmale selle eest kolmkümmend tükki õbbedad. Temma lõi kofku, täitis omma ettevõrmist ja sai otsa omma mele ärraeitmisse sees.

Pühha õhtu söma-aeg.

Kui se õhtu tuli, kos Mosesse säedusse järrele Pasad pühhitsetta tuli, siis läks Jeesus Kristus selle pärrast Omma Apostlitegga ühte tuppä, mis selle tarbekä ühhe Jerusalemma koddanikkä majjas ette walmistud olli.

Siis peffi Jeesus neil nende jalgu, neile ühte eenkujju tassa-usse sees näidata.

Sel õhtul ütles Ta täieste ette kõiki, mis pea pididi sündimma. Näidask Omma ärraandjad, agga Petrusse, kes ennast kitis walmis ollewat, Temmaga surra, ütles Ta, et se Apostel selsammal õsel, enne kui kuf laulab, jo kolm korda Kristust ärra salgamma saab.

Sel korral säedis Ta Omma kannatamisse, Omma Surma ja Üllestõusmisse tulles waks mälletusseks ja Omma iggawesseks ühhendamisseks Omma uskjattega sedda suurt pühha õhtu söma-ajja Gallaust (Sakramenti) sisse. Ta wõttis leiba, õnnistas tedda, murdis ja andis tedda Omma Apostlile ütteldes: wõtke, söge, se on Minnu Jhhu. Pärrast sedda wõttis Ta ka karrikat winaga, õnnistas sedda

ka, ja andis tedda Apostlitelle ütteldes: joge temma seest kõik, se on Minnu Berri le-Säedusse sees.

Sedda tehakse weel ka nüidki Jummalale Tenistusse Säedusse sees.

Meie Issanda Jesusse Kristusse kannatamine.

Pärast pühha õhtu söma-aega läks Jesus Kristus Gethsemani aeda. Seal hakkas Temma seestpidine kannatamine meie patude pärast. Temma läks kurwaks ja murreliseks ja pallus kunniwerre iggini. Ingel ilmus Temmale, Temma kinnituseks.

Siis tullid Juda rahwas sõa riistadegga, wõtsid Tedda kinni, Juda, Temma ärraandja, tühheandmisse järrele, ja wiisid Tedda nende üllema preestritte jure, sel ajal, kui Temma jüngrid kõik põggenessid. Siin tullid walle tunniismehhed ette walle kaebamistega Temma wastu; agga nemmad ei wõinud middagi Temma wastu tunnistatta. Wimateks, kui Ta se üllema preestri küssimisse peale: kas olled Sa Jummalale Poeg? kostis: sa ütled sedda, ja kui Ta weel selle jure lissas, et nemmad Tedda pea sawad nähha sama Jummalale surusse parremal kael; siis mõistsid nemmad Tedda surma wäart ollewad, löid Temmale palge peale ja teotassid Tedda ka muil wiisil.

Ommikul wiisid nemmad Tedda kohtusse Pilatusse ette, kes sel korral Roma rigi poolt Juda maal wallitsejaks olli. Temma, leides,

et Jeesus ilmsüita olli, tahtis Tedda lahti laska; agga rahwas, mis üllema preestritte läbbi ülleskihnutud olli, nõudis Temma surma. Pilatus käskis Jeesust lüia, Temmale purpuri riet ümber ja kibbuvitsu kroni pähhe panna, ja sel kombel näidass ta Tedda Judidelle, lotes, selle wisiga neid allastusse pole pöörta; agga nemmad kissendassid üllemelelikkult: lõ Tedda risti. Se argüüddamelinne Pilatus andis neile järrele, kässi pestes rahwa ees, tähhendusseks, et ta Jeesust ilmsüitaks arwas.

Nad wisid Jeesust Golgatha mäe peale ja lõid seal tedda risti kahhe rõõwli wahhel.

Üks neist, kui ta jo risti küljes olli, kahhetse omma patte ja ütles Jeesuselle: Jeesand mõtle minnu peale, kui sa Omma riki tulled. Se Jeesand kostis talle: tänna pead sa Minnuga paradisis ollema.

Kui Jeesus risti peal olli, pallus ta Omma waenlaste eest Jummalat; trööstis Omma Pühha Emmad ja käskis sedda Apostlit Johannest Talle Temma pojja assemel olla.

Sel Temma kannatamise ajal läks päike pimmedaks, wärrises ma, lõhkessid kiwwid, tõusid palju furnuid ülles ja näitsid ennast mitmille Jerusalemmas.

Wimati ütles Ta: se on lõppetud! ja andis Omma Waimu Jummalale Omma Jeesa kätte.

Suur lauba.

Jeesus Kristus surri risti peal õhtul redist lauba peale.

Josep Arimathias, üks Temma sallajüngerit, test, wöttis Temma kehha risti pealt mahha, kui Pilatusse käest lubba olli sanud, mähkis Tedda puhta linna sisse ja panni Tedda ühte ude kiwwi auda omma aeda.

Jesussse waenlased kuulsid, et Temma Omma üllestõusmist olli ettekulutannud. Nemmad sedda ettekulutamist ei uskunnud, waid, isse kurjad olles ja enda järrele ka neid Apostlissid arwates, peljassid nemmad, et needsinnatsed Jessusse ihhu auast ärra warrastaks. Sepärast pallusid nemmad lauba Pilatusse käest sõa wahhi mehhi, ja pannid neid aua jure, kelle sees siis Jessusse ihhu ingass, ja pannid auda pitserigga finni.

Kristussse üllestõusminne.

Ommikul sel essimeffel päwal pärrast laupäwa, mis nüid üllestõusmisse päwaks (pühha päwaks) kutsutakse, läksid mõnned waggad naesed Jssanda Jessusse aua jure, Temma ihhu salwima, mis nad mattusse ajjal tehha ei jõudnud.

Selle wahhel olli Ingel sedda kiwwi ärra weretannud, misgaga se Jssanda aud finni pantud olli. Need wahhid, kes temma näitusse läbbi ärraeitsid, põggenessid.

Need salwitojad naesed näggid auda lahti ollewat ja leidsid temma sees ükspäinis Jssanda kattid. Inglid ilmussid neile ja ütelsid, et se ristilõdud Jessus jo üllestõusnud on.

Pärrast ilmus ka se üllestõusnud Jssand Jsse nende salwitojadelles ja Apostlitelle ja

mitmille muile mittuforda. Thomale, kes ei tahtnud sedda uskudda, et Temma jo ülestõusnud on, andis Ta lubba, ka Omma awi katsudda.

Temma näidas Ennast Apostlitele nelli kummend päwa, rakis nendega Jummalagi, lubbas neile pea Pühha Waimu laski-
tatta, kaskis neid wälja minna kõige se ilma
sisse, Ewangeliumit kõigi rahwille kuletatta,
ja neid ristidda se Issa ja se Poija ja
se Pühha Waimu nimel.

Issanda taewaminnemine.

Kui Issand Omma Apostlitele neljakum-
nendamal päwal pärrast Omma ülestõus-
mist ilmunud olli, wiis Ta neid Jerusale-
mast wälja ölli mäe peale, õnnistas neid ja
laskis nende silmi es üles taewa. Temma
järrele ilmussid Inglid ja ütelsid neile, et
Temma jälle taewast tulles saab, nõnda,
kuida nad Tedda taewa minnema nägid.

Pühha Waimu tullemine (wäljawallamine).

Pärrast Issanda taewaminnemist laskis
Temma jüngrid jälle taggasi Jerusalemma ja
ellasid seal ühHEMELELISSE palwe sees, Pühha
Waimu tullemist odates. Wiekumnendamal
päwal pärrast Kristusse ülestõusmist sun-
dis ommikul äkkitselt taewas üks kohhiseminne
kui kangest tulest ja igga ühhe nende peale
laskis ennast tullised keled mahha. Ühtlasi
sellega saidwad nemmad tãis Pühha Waimu
ja affassid rafimma mitmesugguste keeltega,
mis nad enne ei mõistnud.

Tulli rahwas koku ja immetelles ennast selle wöeralikku näitusse ülle. Sel korral akkas Apostel Petrus jutlust ütlemma, nisuguse wäega, et selsammal päwal liggi kolm tuhat innimest ennast ristidda lastsid. Sel wiisil akkas siis sest wannast Juda kerrikust se uus Kristi Kerrik, se on: üks koggudus, mis Kristusse sisse ussub.

Pühha Apostlite te:ud.

Üks teine kord, kui Apostel Petrus ühte jalutummad innimest terweks teggi Jerusalemma templi ukse ees, ja selle immete-u jure rahwas koku jooksis, siis pöras ta jälle ühhe ainsa jutlusega wiis tuhat innimest Kristusse pole.

Need uskmatta Judid, kes Kristi Ussu wälja-laiendamisse wastu sõitlessid, kuusassid essite neid Apostlissid tagga, pärrast ka neid teisi, kes Kristusse sisse uskussid Jerusalemmas. Need Apostlid kannatassid wan-gieitmist ja awi; ja sedda essimest Diakonit Stefanust eideri kiwwidegga surnuks.

Agga Jummal pöras sedda taggakiusamist Kristi Ussu kassuks; sest need, kes taggakiusamisse pärrast Jerusalemmast ärra tagganessid, la-utassid Kristi Usku teiste kottadde peale wälja.

Saulus, üks neist taggakiusajist, näggi, Damasusse linna minnes, äkkitselt lahti awwatud taewa sees Jssandat Jesust, Kes talle ütles: Saulus, Saulus, miks sa Mind taggakiusad? Selle näitusse läbbi pöras Jssand Jsse Saulust Enda pole ja teggi Sedda

Omnia Apostlikis. Temma laskis ennast rist-
tidda Damaskusse linnas ja sai ühheks wäg-
gewaks Kristi Ussu kulutajjaks. Temma nimmi
olli parrast ristmist Paulus.

Kornelius, üks Roma sõa pealik, kes
weel se õige Jummalatundmissiga walgustud
ei olnud, muidu agga üks wagga ja ea mees
olli, kutsus Ingli kassu peale Apostlit Petrust
enda jure, et ta temma läbbi sedda lunnas-
tamisse sõnna kuulta saaks. Kui Petrus tem-
male ja kõigile neile, kes temma kōijas ollid,
Jesuse Kristusse kannatamist, surma ja ülles-
tõusmist sai kulutannud ja sedda lunnas-
mist Kristi Ussu läbbi, siis tulli se Pühha
Waim kõige nende peale, kes sedda kuulsid.
Petrus ristis neid ja sest ajjast sanik akkassid
need Apostlid Kristust kulutama ei mitte
ükspäinisi Judidelle, waid ka pagganatele.

Apostel Paulus kulutas Ewangeliumit mit-
me paggana rahwalle, issearranis mitme Greka
rahwa arrule.

Nende ue kōgguduste sees sädsid need
Apostlid Sakramentide tallitusse ja Kristi Ussu
õppetusse tarbeks Piiskopissid, Preestriissid ja
Diaakonissid sisse.

Ue: Sädusse pühha firri.

Need Apostlid ei kulutannud mitte üks-
päinisi susõnnaga Ewangeliumit, waid, et se
Kristi Ussu õpetus kindlamaste saaks oitud
ja üllespetud, kirjutassid nemmad tedda ülles-
ramatutte sisse Pühha Waimu sisseandmisse
järele, otse kui wannast need Prohwetid.

Se Ne: Sædusse effimenne ramat on se Mattheusse Ewangelium, kirjutud liggi kahheksa aastad parrast Kristusse taewaminnemist. Ta sees on üllespantud need sõnnumed, mis Kristusse mapealsest ellust ja temma õppetuffest kulutamwad.

Peale sedda on weel kolm sedda samma sarnast Ewangeliumit üllespantud se Ewangelisti Markusse, Lukasse ja Johanneesse läbbi, kelle wimaselle Kerricku polest issearranis se nimmi Jummalasõnna tundja (õppetajja) on antud, se parrast, et temma Ewangeliumi sees kõige ennamast se Jssanda Jesusse Kristusse iggawenne sündiminne ja se Pühha Waimu tulleminne Jummalast sest Jssast wälja kulutakse.

Need Apostlid Jakobus, Petrus, Johannes, Judas ja Paulus kirjutassid kaksikümend üks lakkitust (Epistlit) Kristi Ussu õppetuffe ja Kristi ellu sædusse üle. Lakkituusi wõib lihtammalt kirjadeks üida. Apostel Johannes se õppetajja kirjutas omma ilmutamisse ramatu sees ettekulutamist se Kristi Ussu ollemisest kunni ilma otsani.

Pühha sõnnume täiendus Kristi Kerricku sõnnume seest.

Se Kristi Uss lastas ennast ühhe immeslikku ussinussaga wälja kõige se ma üle; agga mitmes kohhas kannatas ta mitmid taggakuusamissi Juda ja paggana rahwa polest.

Se Roma Keiser Konstantin se Suur, kes ennast Kristi Ussu pole pöras ühhe Kristi

tähhe näitusse läbbi, mis taewa küljes sündis, andis Kristi Ussu Kerrikulle rahhu ja laskis isse ennaft ka ristidda. Ta teggi Konstantinopoli linna Kristi Ussu pealinnaks se kõige omma rigi sees.

Konstantinopolist tõi sedda Kristi Ussu Kiewi linna, se on Greka maalt Wenne male, se suurwüristinna Olga; agga tedda finnitaks Wenne maal ja teggi tedda wallitsejjaks ussuks selle rigi sees se suurwürist Bladimir.

Pärrast Apostlissid wallitsetakse sedda Kristi Kerrikut pühha kirja ja Apostlite sönnumette läbbi; agga isseärranisse korrade sees, kui on walle õppetajid sõidelda ja kaksipiddi mõtlemist arrutatta, siis tullewad Kerrikutokkutullemissed (Koggudussed, Sünodid) kokku. Meed on kõige mapealsed, se on Preestritte ja Ussu-õppetajade kokkutullemissed kõige Kerrikutte seest siin ma peal, ja kohtlikkud ehk jaulikud mõnne isseärranisse Kerriku seest. Ühheksa kohtlikku ja seitse kõige mapealist kokkutullemist andsid omma säedmissi Kerriku juhhatamisseks.

Meist kahhest essimestest kõige mapealiste kokkutullemiste säedmistest, se on: se Nikäa ja se Konstantinopoli linna kokkutullemisse säedmistest on kõige ennamast tähhelepannemisse wäärt se Ussu eenkirri, Sümbool, se on üks lühhikenne Kristi Ussu õppetusse selletus, tehtud Ussu selgusse ülleespiddamisse ja walle õppetuste sõitlemisse tarbeks.

Se Ussu Sumbol on se:

Minna ussun se ainu Jummalala se
 Issa, se Kõigeülespidajaja, se taewa ning
 ma ja kõige nähtawwa ja ilmnähtawwa
 Poja sisse; ja se ainu Issanda Jesusse
 Kristusse, se ainusündinnud Jummalala
 Poja sisse, Kes Issast on sündinnud
 enne kõiki aegu, Walgus Walgusselt,
 tõssine Jummal tõssisest Jummalast, sün-
 dinnud, mitte lodud, Issagga ühheloma-
 linne, Kelle läbbi kõik on. Meie parrast
 innimenne, ja meie lunnastamisse parrast
 mahha tulnud taewast, ja lihha sisse sa-
 nud se Pühha Waimu ja se Neitsi Maria
 läbbi, ja innimesseks sanud; meie parrast
 ristilõdud Pontiusse Pilatusse al, ja kan-
 natannud ja mahhamaetud, ja ülesstõus-
 nud kolmandammal päwal kirjade järrele;
 ja ülesslainud taewa, ja istub Issa par-
 remal kael, ja sealt saab Ta jälle tulles
 auga kohhut mõistma ellawatte ja surnutte
 üle, ja Temma rigil ei sa otsa ollema. Ja
 se Pühha Waimu, se Issanda Elluloja
 sisse, Kes Issast on wälja lainud, Redda
 Issa ja Pojaga ühtlasi kummardakse ja
 austakse, ja Kes prohwetidest ettefulutud
 on. Ühhe pühha, Koggudustest sissesäetud
 ja Apostlikku Kerkiku sisse. Tunnistan
 ühte Ristmist pattude andeksandmisseks,
 lotan surnutte ülesstõusmist ja ühte tulles-
 wa ajja ellu. Amen.

Lühhiienne Katekismus.

Genõppetus.

Kõssiminne. Mis saggune õppetus on se kõige tarbem iggauhhe innimessele?

Kostminne. Se Kristi Ussu õppetus.

Kõs. Mis parrast on temma tarwis?

Kost. Separrast, et temma Jummalajure iggawesse lunnastamisse, ehk teisite üttelda, iggawesse õntsusse sisse sadab.

Kõs. Kuida wõib Jummalajure sada?

Kost. Mõttete, ihaldamiste ja teggude läbbi.

Kõs. Kes saab Jummalajure mõttete läbbi?

Kost. Se, kes õiete Temma sisse ussub.

Kõs. Kes saab Jummalajure ihaldamisse läbbi?

Kost. Se, kes Tedda pallub.

Kõs. Kes saab Jummalajure teggude läbbi?

Kost. Se, kes Jummalatahtmissse ja säedusse järrele teeb.

Kõs. Kuida on kergem õppida, õiete uskuda?

Kost. Ussu eenkirja läbbi.

Kõs. Kuida on palluda õppida?

Kost. Jõsa meie palwe läbbi.

Kõs. Kuida on õppida Jummalatahtmissse ja säedusse järrele tehha?

Kost. Jummalakõnne kassu järrele.

Ussu eenkirjast ehk Sümbolist.

Küs. Kuida jaetakse se ussu eenkirri sisse?

Kost. Rahheteistkümne ja:u sisse.

Küs. Kuida õppetab se essimenne Ussu eenkirja jaggu?

Kost. Minna ussun se ainu Jummal se Issa, se Kõigeüllespidaj, se taewa ning ma ja kõige nähtawwa ja ilmnähtawwa Loja sisse.

Küs. Misfuggune Ussu õppetus seisab selle ja:u sees?

Kost. Temma sees seisab se õppetus:

- 1) Jummal on üksainus.
- 2) Ehk küll Ta üksainus on Omma lo: mussesse sees, siis on Ta siiski kolmainus Omma ilimumisse sees.
- 3) Se essimenne Pühha Kolmainusse ilmu: minne on Jummal se Issa.
- 4) Se kolmainus Jummal lõi taewast ja maad, ja kõiki nähtawwad ja ilmnähtawwad.
- 5) Jummal peab kõiki ülles Omma wäega ja wallitseb kõiki.

Küs. Kuida õppetab seteinellssu eenkirja jaggu?

Kost. Ja se ainu Issanda Jesusse Kristusse, se ainu sündinnud Jummal Pojja sisse, Kes Issast on sündinnud enne kõiki aegu, Walgus Walgussest, tõssine Jummal tõssisest Jummalast, sündinnud, mitte lodud, Issagga ühhelomalinne, Kelle läbbi kõik on.

Küf. Misfuggune Ussu õppetus seisab selle ja:u sees?

Kost. Selle ja:u sees seisab se õppetus:

- 1) Se teine Pühha Kolmainusse illuminnu on se Jummal Poeg Jesus Kristus.
- 2) Jesus Kristus on se ükspäinine Jummal Poeg, ja ei olle ennam ühte teist misfuggust Jummal Poega, kui Temma.
- 3) Se Jummal Poeg on sündinnud Jummalast sest Issast, enne kõiki aastid ja aegi, ja sepärrast on Ta ka siis nõnda sama iggawenne, kui Jummal se Issa Issegi.
- 4) Jesus Kristus on üks tõssine Jummal, sündinnud ühhest tõssisest Jummalast ja Temma on Issaga ühhelomalinne.
- 5) Se Jummal Poeg ei olle mitte lodud, agga Temma läbbi on kõik lodud.

Küf. Kuida õppetab se kolmas Ussu eenkirja jaggu?

Kost. Meie innimeste pärrast, ja meie lunnastamisse pärrast mahha tulnud taewast, ja lihha sisse sanud se Pühha Waimu ja se Neitsi Maria läbbi, ja innimesseks sanud.

Küf. Misfuggune õppetus seisab nende sõnade sees se Jummal Pojja ülle?

Kost. Nende sees seisab se õppetus:

- 1) Se Jummal Poeg tulli taewast, wöttis Endalle innimesse lomust, se on, innimesse inge ja ihhu, sai innimesseks, ilm selle pärrast mahha jättes, Jummal ollemast, tulli ma peale ja üiti Jesusseks Kristusseks.

2) Jeesus Kristus sündis ma peal sest Püh-
hast Neitsist Mariast, Kes Tedda Pühha
Baimu tullemisest sai, ja ikka Neitsi-
fiks jäi.

3) Jeesus Kristus tuli ma peale, neid in-
nimeisi pattust päästma, mis sees nad
sünnivad ja ellavad, ja surmasti, kelle
sisse neid jo sest esimesest innimesest
sanit mõisteti.

Küf. Kuida õppetab se neljas Ussu eenkirja
jaggu?

Kost. Meie pärrast ristilõdud Pon-
tiusse Pilatusse al, ja kannatan-
nud ja mahhamaetud.

Küf. Mis suggune õppetus seisab siin Jeesusse
Kristusse se Jummal Pojja ülle?

Kost. Siin seisab se õppetus:

1) Jeesust Kristust lödi risti, kui Ta palju
ja raskest kannatamissi kannatannud olli;
Temma surri ja Tedda maeti mahha.

2) Kõiki sedda ei kannatannud Temma
mitte Enda pärrast, sest Temma olli
ilmsüita ja opis ilmpattuta, waid meie
pärrast, se on, Temma kandis kõiki
trahwi kõige innimeste pattude pärrast,
ka surmasti, et Ta meid pattust ja sur-
mast päästaks.

Küf. Kuida õppetab se wies Ussu eenkirja
jaggu?

Kost. Ja üllestõusnud kolmandam-
mal päwal kirjade järrele.

K ü s. Misſuggune õppetus ſeiſab ſiin Jeſus:
ſeſt Kriſtusſeſt?

K o ſt. Jeſus Kriſtus tõuſis kolmandammal
päwal pärraſt Temma ſurma auaſt ülleſs,
kuida ſeſt kirjutud on Prohweride rama-
tutte ſees.

K ü s. Kuida õppetab ſe kues Uſſu eenkirja
jaggu?

K o ſt. Ja ülleſsläinud taewa, ja iſ-
tub Jēſa parremal kael.

K ü s. Misſuggune õppetus ſeiſab ſiin Jeſus:
ſeſt Kriſtusſeſt?

K o ſt. Jeſus Kriſtus läks neljakümnenam-
mal päwal pärraſt Temma ülleſstõusmist
taewa, ihhulikkult, ja iſtub Jummalä par-
remal kael, Temmaga üks wäe ja au ſees.

K ü s. Kuida õppetab ſe ſeitsmes Uſſu een-
kirja jaggu?

K o ſt. Ja ſealt ſaab Ta jälle tullemä
auga kōhhut mõiſtma ellawatte ja
ſurnutte üle, ja Temma rigil ei ſa
otſa ollema.

K ü s. Misſuggune õppetus ſeiſab ſiin Jeſus:
ſeſt Kriſtusſeſt?

K o ſt. Jeſus Kriſtus ſaab jälle tullemä tae-
waſt auga kõige innimeſte üle kōhhut
mõiſtma, ellawatte ja ſurnutte üle, kes ſelle
pärraſt ülleſtõusma ſawad.

K ü s. Kuida õppetab ſe kahheſas Uſſu een-
kirja jaggu?

K o ſt. Ja ſe Pühha Waimu, ſe Jē-
ſanda ſe Elluloja ſiſſe, Kes Jēſaſt

on wälja läinud, Keddä Jēsa ja
Poijaga ühtlasi kumardasse ja
austasse, ja Kes Prohwetide läbbi
rākinud on.

Küf. Misfuggune Ussu õppetus seisab selle
ja-u sees?

Kost. Temma sees seisab se õppetus Pühhas
Waimust ja se on:

- 1) Se Pühha Waim on se kolmas ilmu-
minne se Pühha Kolmainusse sees.
- 2) Se Pühha Waim tulleb Jummalast
sest Jēst.
- 3) Se Pühha Waim annab ühheško-
us Jummalale se Jēsa ja se Poijaga kõige
lomadelle ellu, kõige ennamast waimu-
likku ellu innimestele.
- 4) Se Pühha Waimule tulleb se Jēsa ja
se Poijaga sesammene kumardamine
ja au anda, kui se tõssise Jēsanda ja
Jummalallegi.
- 5) Kui Prohwetid ja Apostlid Jummalale
tahtmist innimestele kolutassid, ehk kui
nad neid pühha kirje kiriutassid, siis
rākissid nemmad Pühha Waimu sisse-
andmisse läbbi.

Küf. Kuida õpetab se ühheksas Ussu een-
kirja jaggu?

Kost. Ühhe pühha, Koggudustest sis-
seäetud ja Apostlikku Kerrikusse.

Küf. Misfuggune õppetus seisab siin?

Kost. Se Dige-ussu Kerrik on üks, on püh-
ha, on Koggudustest sisse äetud ehk kõige

mapealine ja Apostlik Kerrik, se on, mis ühtewisi ja ilmuudmatta Apostlitest sanik eddaneb ja ilmotsata eddanemma saab; sepärrast peab tedda siis austamma, temma sõnna kuulma, ennast temmast lahtilõmisse eest oidma, se on, lahkumisse eest sest ühest Dige:ussu Kerrikust.

Rüf. Kuida õppetab se kümnes Ussu eenkirja jaggu?

Rost. Tunnistam ühte Kristmist pat: tude andeksandmisses.

Rüf. Mis saggune õppetab seisab selle ja:u sees?

Rost. Temma sees seisab se pühha Kristmisse Galla:us (Sakrament), ja antakse igga ühhe us:jallesäedusses, ennast kõigest üks:ainus kord ristidda.

Rüf. Mikspärrast kutsutakse se Kristminne Galla:usses (Sakramentis)?

Rost. Sepärrast, et temma sees Jummal arm sallaja wiib.

Rüf. Kas on weel peale Kristmist teisi Galla:usi (Sakramentissid)?

Rost. Kõiki Galla:usi on seitse:

1) Kristminne.

2) Salwiminne.

3) Pühha õhtu söma:aeg.

4) Pattu tunnistaminne.

5) Siis:seõnnistaminne.

6) Abbi:ellu.

7) Õlita:minne.

Rüf. Mis sees seisab se Kristminne?

R o s t. Selle sees, et uskja kolmkorda we alla wajjutakse se Jēsa ja se Pojja ja se Pühha Waimu nimmel.

R ü s. Mikspärrast ristitakse innimest?

R o s t. Sepärrast, et tedda ühhel sallal wisil pattust ärra pesta ja temmale ühte õntsat ellu saata.

R ü s. Mis sees seisab se Salwiminne?

R o s t. Selle sees, et se ristitud sanud innimenne pühha salwiga wõitakse, nende sallasõnnade al: Pühha Waimu ande pitser.

R ü s. Mis sees seisab se pühha õhtu sõma-aeg?

R o s t. Selle sees, et uskja lewa nã:u al Kristusse Enda ihhu saab, ja wina nã:u al Kristusse Enda werd.

R ü s. Mis kassu saab se, kes pühha õhtu sõma-ajjale lähheb?

R o s t. Ta ühhendab ennast se lãbbi Kristusega ja saab se lãbbi iggawesse ellu ossalisseks.

R ü s. Mis sees seisab se pattude tunnistaminne?

R o s t. Selle sees, et se pattune innimenne pärrast Kristmist omma pattussid Preestri ees tunnistab ja temma lãbbi Jesusse Kristusse Enda kãest nende andeksandmist saab.

R ü s. Mis sees seisab se Sisseõnnistaminne?

R o s t. Selle sees, et Illema-piiskopi kãe peale pannemisse lãbbi se wãljawallitsettule me lewalda antakse, Salla-uisi (Sakramentisid) tallitatta.

K ü s. Mis sees seisap se Abbi-ellu Salla:us
(Sakrament)?

K o s t. Selle sees, et parrast peigmehhe ja
prudi enda melewallalist fihlamist nende
ühhendus ka Kerrikus õnnistakse, Kris-
tusse Kerrifugga ühhendusse eenfujju jär-
rele.

K ü s. Mis sees seisab se Õllitamine?

K o s t. Selle sees, et ühte aiget õlliga wõi-
takse ja temma peale terwisse armu pallu-
takse.

K ü s. Kuida õppetab se ükssteistkümmes Ussu
eenkirja jaggu?

K o s t. Lotan furnutte ülesstõusmist.

K ü s. Misuggune õppetus on siin?

K o s t. Kõik furnud sawad üksford ülesstõusma ühhel ajjal, mis Jummal taht-
misse järrele kinnitud on, omma ihhudegga,
mis siis ilmmäddalikud ja ilmriflikud ol-
lema sawad.

K ü s. Kuida õppetab se kaksteistkümmes Ussu
eenkirja jaggu?

K o s t. Ta ühte tulles aija ellu.

K ü s. Misuggune õppetus on siin?

K o s t. Parrast sedda ülleüldlist ülesstõusmist
ja Kristusse kohtumõistmist tulles se igga-
wenne ellu, kos need, kes ussuwad ja om-
ma ellu pattu kahhetsemisse ja waggadusse
sees lõppetassid, iggawest õntsust sawad, need
põõrmatta pattused agga iggawesse nuht-
lusse alla tulleswad.

Jäsa meie palwest.

Küf. Kuida wõib sedda Jäsa meie palwet
sisse jaggada?

Kost. Sedda wõib üidmisse, seitsme
palwe ja kitusse sõnna sisse jag-
gada.

Küf. Kuida õppetab se üidminne?

Kost. Jäsa meie, Kes sa olled taewas.

Küf. Mikspärrast käätsis Jeesus Kristus meid
Jummalat Jäsaks üida?

Kost. Sepärrast, et meie Jummal ees om-
ma palwe sees seisaks, ei mitte ükspäinis
irmuga, kui sullased omma issanda ees,
waid ka armastussaga ja lotussaga, kui
lapsed omma issa ees.

Küf. Kuida õppetab se effimenne Jäsa meie
palwe?

Kost. Pühhitsettud sagu Sinnu
nimmi.

Küf. Mis pallume meie se läbbi Jummal
kääst?

Kost. Meie pallume Temma kääst abbi, sel-
leks, et meie Temma pühha nimme wag-
gadussaga meles peaks ja suga kulutaks,
ja ka sedda, et meie pühha teggudegga ja
elluga Temma au innimeste seas wälja
lasutatta mõistaks.

Küf. Kuida õppetab seteine Jäsa meie palwe?

Kost. Tulgu meile Sinnu riik.

Küf. Mis pallume meie selle palwe läbbi?

Kost. Meie pallume Jummal abbi, et mitte

se pat meie seas ei wallitseks, waid et se Pühha Waim meid õnne ja õntsusse sisse sadaks.

K ü s. Kuida õppetab se kolmas Jēsa meie palwe?

K o s t. Sinnu tahtminne sündku kui taewas, nõnda ka ma peal.

K ü s. Mis pallume meie selle palwe läbbi?

K o s t. Selle palwe läbbi wime meie Jumma: lalle omma tahtmist ohwriks ja pallume Tedda, et Temma meiega teeks, mis Temma mele pärrast on, Temma tarkusse järrele; ka sedda, et kōik innimehed siin ma peal ea melega Temma tahtmist kuulaks, kuida need Inglid tedda taewas täieliste kuulwad.

K ü s. Kuida õppetab se neljas Jēsa meie palwe?

K o s t. Meie iggapāwast leiba anna meile tānnapāaw.

K ü s. Mis pallume meie se läbbi?

K o s t. Meie pallume, et Jummal Omma Jēsalikku eesmurre läbbi meile annaks sedda, mis meile ainult wajja on, olla ehk ellada, kui on: toidust, riet, ellumajja; agga meie pallume sedda ükspäinis tānnapāwaks, ilm kaugemma murreta tulles aija ette, sepärrast, et üks nisuggune murre jummalapealse lotusse wastu olleks.

K ü s. Kuida õppetab se wies Jēsa meie palwe?

K o s t. Ja anna meile andeks meie

wõllad, kui meie andeks anname
omma wõlglastele.

Küf. Mis pallume meie se läbbi?

Kost. Meie pallume, et Jummal meile meie
pattud andeks annaks, nõnda kui meie ka
neile andeks anname, kes meie wastu pat-
tustassid ehk meid kiussassid.

Küf. Agga mis saab siis, kui meie teistele
andeks ei anna?

Kost. Ühhe nisugguse korra sees ei wõi siis
ka meie Jummalale käest andeks andmist
odata, ja sepärrast peame meie siis kohhe
andeks andma kõiki kiussamissi, ja peame
püüdma, kõikidegga rahhu sees olla.

Küf. Kuida õppetab se kuess Jäsa meie
palwe?

Kost. Ja ärra sada meid mitte kiussa-
tusse siisse.

Küf. Mis pallume meie se läbbi?

Kost. Meie pallume, et Jummal kurradit ei
lasseks meid kuddagi wiisi petta ja pattu
siisse sata.

Küf. Kuida õppetab se seitsmess Jäsa meie
palwe?

Kost. Waid päästa meid ärra sest
kurjast.

Küf. Mis pallume meie se läbbi?

Kost. Meie pallume, et Jummal meid kõigest
kurjast ja äddast päästaks.

Küf. Kuida õppetab se kitusse sõnna Jäsa
meie palwe sees?

Rost. Sest Sinnu pärralt on se riik,
ja se wäggi ja se auiggaweste. Amen.

Rüf. Mikspärrast liffatakse weel sedda se
palwe jure?

Rost. Sepärrast et palluja mitte ükspäiniss
endalle armu ei palluks se kõige wäggewam-
ma ja kõige wallitsejja Jummal kääst, waid
Temmale ka au annaks, mis kõige õigusse
polest Temma pärralt on.

Rüf. Mis tähhendab se sõnna amen?

Rost. Se on üks pühha kinnitajja sõnna ja
tähhendab: tõeste, ehk: se sündku.

Jummal käänest kääst.

Rüf. Misfuggune on se esimenne kääst Jum-
mala säedusses?

Rost. Minna ollen se Jssand sinnu
Jummal, suleipea mitte teisi Jum-
malid ollema Minnu kõrwas.

Rüf. Mis kääsib Jummal selle kääsu sees?

Rost. Selle kääsu sees kääsib Jummal meid:

- 1) omma mõistussenga Tedda tunda;
- 2) omma süddamegga Temma sisse uskud-
da, Temma peale lota ja Tedda armas-
tatta;
- 3) omma suga Tedda tunnistatta, ja Tedda
austatta.
- 4) kõige omma loma sees Tedda kummar-
datta, ja kõigest ommast wäest Tedda
waggalt tenidda;
- 5) Peale sedda ainust õiget Jummalat ei
ühtegi wallejummalat ei tunnistatta ei

Kummardatta, egga sedda au, mis se ainu Jummalala parralt on, ühhegi lo: male anda.

Rüf. Kuida on arwata sest pühha Inglise ja pühha innimeste austamissest?

Rost. Neid ei olle mitte nõnda austatta, kui meie Jummalat austamme, waid neid on nõnda austatta, kui Jummalala teenrissid, kes meie palwid Jummalala ette wia ja meile Jummalala õnnistust Temma kääst tua wõiwad; sepärrast peame meie siis ka nende läbbi Jummalala kääst abbi palluma.

Rüf. Mis saggune on se teine Jummalala kääst?

Rost. Sinna ei pea mitte enneselle kужu ehk mis kisuggust pilti tegema, ei sest, mis taewas üllewal, ei sest, mis al ma peal, egga sest, mis we sees ma al on, et sa neid mitte ei kummarda egga teni.

Rüf. Mis kelab Jummal selle kassu sees?

Rost. Temma kelab wäärjummalid kummar: dammast.

Rüf. Mis on se: wäärjummal?

Rost. Üks asjalinne pilt ühhest ialkisuggu: sest lomast, ehk ialkisuggusest wäljamöttel: dust jummalast, kedda se õige Jummalala assemel kummardasse.

Rüf. Kuida on se pühha kужude austamis: sest arwata?

Rost. Pühha kужusid, se on: se tõssise Jum: mala ja Temma Pühhade ettetähendamissi ihhulikkul wiisil, peab pruukimma, Jummalala

ja Temma Pühhadeteggude waggamelelisse mälletusseks, ja peab nende ees Jummalat ja Temma Pühhasid palluma. Siiski wõib se õige ja pühha kuu-austamine ennast wäärjummalat tenistusse pattuks pöörta, kui tegi kõi omma palwet ükspäiniks pühha kuuude peale eidak ja nende loma peale lotab, ilma et ta omma meelt ja süddant selle peale üllendaks, mis nemmad tähendamwad.

Rüf. Mis sugune on se kolmas Jummalakäsk?

Rost. Sinna ei pea mitte Jummalat omma Isanda nimme ilma asjata suhu wõtma.

Rüf. Mis kelab Jummal selle kässu sees?

Rost. Temma kelab Omma nimme ilma asjata pruukimast.

Rüf. Mil ajal wõib siis Temma nimme pruukida?

Rost. Temma nimme wõib pruukida palwe sees, Jummalat õppetusse sees, wande ja kinnitamisse sees, kohtu nõudmisse järrele, ja ka siis ikka irmu ja waggadussaga.

Rüf. Agga muidu juttude sees wandubda, kas on lubba?

Rost. Ei. Se on se kolmandamma Jummalakässu wastu.

Rüf. Mis sugune on se neljas Jummalakäsk?

Rost. Mõttele ingamisse päwa peale, et sa tedda pühhitsed. Kuus päwa

pead sa tööde teggema ja kõi ki oma
ma teggemissi tallitamma, agga se
seitsmese pääw on Issanda sinnu
Jummala ingamisse pääw.

K ü s. Mis küssib Jummal selle küssu sees?

K o st. Lemma küssib kuus päwa nädalas
waewa nähha ja tööde tehha, selle sees, mis
peale kegi kutsutud on, agga sedda seits-
mendammad päwa küssib Lemma Jumma-
lalle pühhitsetta, se on: isseárranis tedda
palwe, Jummal sönna õppetusse ja Jumi-
mala melepárraliste teggude tarbeks pru-
kida.

K ü s. Mikspárrast peab siis sedda seitsmen-
dammad päwa Jummalalle pühhitsemma?

K o st. Sepárrast, et Jummal kue päwa sees
sedda ilma löi, agga sel seitsmendammal
päwal kõgest Ommast tööst ingas.

K ü s. Mis suggust päwa neist seitsmest peab
siis nimmelt pühhitsemma?

K o st. Wannal ajjal pühhitsetti laupäwa; ag-
ga Kristusse ülesstõusmisse ajjast sanik püh-
hitseb se Kristi-Ussu Kerrik Kristusse üles-
tõusmisse päwa.

K ü s. Kas on weel päwi, mis Jummalalle
pühhitsetta tulleb?

K o st. On:

- 1) Meie Issanda Jesusse Kristusse pühhad;
- 2) Pühha Neitsi Maria pühhad;
- 3) Pühhade pühhad;
- 4) Paastu päwad, mis korralisse kassinusse

tarbeks pühhitsetta tulleswad Kerriku säe-
dusse järrele.

Rüf. Misfuggune on se wiesß Zummala kääf?

Rost. Sinna pead omma issa ja om-
ma emma austamma, et so käässi ästi
kääib ja sinna kaua ellad ma peal.

Rüf. Mis kääsib Zummal selle kääsu sees?

Rost. Lemma kääsib omma wannemid aus-
tatta ja nende sõnna kuulta.

Rüf. Kas peab ükspäiniss wannemid aus-
tamma?

Rost. Selle kääsu järrele peab ka kõiki neid
austamma, kes mitmesugguse seisusse sees
meil wannematte assemel on, nimmest:

- 1) Kunningat, kui kõige rahwa ja rigi issa;
- 2) Kerriku ja muid waimulikku õppetäijid;
- 3) Neid, kes igga polest meist wannemad on;
- 4) Ülleskaskwatäijid ja eateggijid;
- 5) Kohtu wannemid ja issandid.

Rüf. Misfuggune on se kuesß Zummala kääf?

Rost. Sa ei pea mitte tapma.

Rüf. Mis kelab Zummal selle kääsu sees?

Rost. Lemma kelab innimeste ellu wõtmas-
t, wäewalla ehk kawwalussaga, ehk miski muul
wisil omma liggimesse rahhu rikmas, ja se-
pärast keeltakse siis ka selle kääsu sees kõiki
tulli, wiha, wihamist, kaddeust ja tiggedust.

Rüf. Misfuggune on se seitsmess Zumma-
la kääf?

Rost. Sa ei pea mitte abbiellu rikma.

Rüf. Mis kelab Zummal selle kääsu sees?

Rost. Abbi-ellu rikmist ehk kõikisuggust ilm-

Korralist roppu lihhalikku armastammist, ja kōiki sedda, mis kassuwastulist armastammist wõib ärratatta, kui on: jominne, ülleannetummad ja äbbemattad sõnnad ja kombed, petlikku ramatutte luggeminne, petlikku laulude laulminne ja pealtkulaminne, petlikku pildide ja kajjetuste wataminne.

K ü s. Misuggune on se kahheksas Jummal kass?

K o s t. Sa ei pea mitte warrastamma.

K ü s. Mis kelab Jummal selle kassu sees?

K o s t. Temma kelab wõerast asja wõtma, wäewallaga ehk kawwalussega.

K ü s. Misuggune on se ühheksas Jummal kass?

K o s t. Sa ei pea mitte walle-tunnistust rākimma omma liggimesse wastu.

K ü s. Mis kelab Jummal selle kassu sees?

K o s t. Temma kelab wallet tunnistammast kellegi wastu, kohtu ees, ehk ka wäljas pool kohhut keddagi laimammast, äbbistammast, kurjutammast silma ees, ehk selja tagga, ehk olgu mil ajjal taht, walletammast ehk petmast.

K ü s. Misuggune on se kümnes Jummal kass?

K o s t. Sa ei pea mitte immustamma omma liggimesse naest; sa ei pea mitte immustamma omma liggimesse kodda, ei temma maad, ei temma sullast, ei temma ümmar-

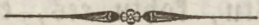
dajjad, ei temma ärga egga eeslid,
egga muid lojjussid, egga miski-
suggust asja, mis temma pärralt on.

R ü s. Mis kelab Jummal selle kassu sees?

R o s t. Temma kelab ei mitte ükspäiniss kurja
teggemast, waid ka weel kurja ihaldamast
ja kurja peale mötlemastki, et sa mitte
kurjist ihaldamistest ja möttetest kurja teg-
gude peale ei lähhe.

R ü s. Kuida peab ennast kurja teggude, ih-
aldamiste ja möttete eest oidma?

R o s t. On ikka wajja meles piddada, et se
pühha, õige ja kõige wäggewam Jummal
allati meid näeb, ja sepärrast on ikka pattu
mõtte sees Ibraeli pojja Josepiga üttelda:
Kuida peaksin ma sedda kurja ih-
aldamist teggema, ja Jummal
wastu pattustamma.

Lissadus

se lühhikesse katekismusse jure.

Kristlikkud õppetused sõa meeste seisusele.

Pea ülespiddamisse õppetused.

1) Pühha Apostel Petrus kirjutab: Kartse Jummalat ja austagge Kunningat. 1 Petr. 2, 17. Ka meie Issand Jesus Kristus Issi ütles: Andke Keisrile, mis Keisri kohhus ja Jummalalle, mis Jummalale kohhus on. Matt. Ewang. 22, 21. Wata need on need pea säedused Kristi innimeste kui allamatte ülespiddamisse sees.

2) Ja nõnda peab siis ka se Kristi-Ussu sõa mees allati sedda kahte pea kohhut silmi ees piddama, essiteks: waggalt Jummalat tenimma, teiseks: truult omma Kunningat tenimma.

Jummalale wastu.

3) Ussu kõigest süddamest se ainu Jummalale se Issa ja se Poija ja se Pühha Waimu

sisse, kuida se Õige-ussu Kerrik ussub. Selle
Ussu sees seisab se Jummalik kõiki ärra wõitja
wäggi. Se on se wõit, mis ilma on
ärra wõitnud, meie Ustk. 1 Johannes
ep. 5, 4.

4) Wallu Ussuga. Et Jummal kõikide
Loja on, siis ei sünni ka ühtegi ead ilm
Jummalatta, ja ükspäiniss se sünnib Jum-
malast, mis palwe läbbi sünnib. Kõiki,
mis teie ial palwe sees küssima sate,
uskuddes, sate teie sama. Matt. 21. 22.

5) Kui sinnu orjusse kord sind säetul ehk
õigel päwal ja tunnil Kerrikusse ei lasse pal-
welle; siis üia Jummal ja meie Jssanda
Jesusse Kristusse nimme pole, kos ja mil
ajjal sul agga wõimalik on, Dawiti sõnna
järele: Kiitke Jssandat kõik Temma
teud kõigil Temma wallitsusse pai-
guil; kida, mo ing, Jssandat. Dawiti
laul 103. 22. (102.)

6) Armasta Jummalat, kui omma kõige
parremat issa, ja pelga Tedda kurja teggu-
degga wihhastammast, kui sedda kõiki tead-
wat ja õiget kohtumõistjat. Jssanda sil-
mad waatwad õigete peale, ja Tem-
ma kõrwad kuulwad nende palwid;
agga Jssanda palle on nende wastu,
kes kurja tewad, nende mälletust siit
ma pealt ärra kasutatta. Dawiti laul
34. 16, 17. (33.)

7) Kui sa pattu teggid, siis ärra wibi,
tedda kahhetsetta, se pattuste Lunnastajja

Jesusse Kristusse se Jummalä Pojja andeks-andmisse lotusse sees, Kelle werri meid kõigest pattust puhtaks teeb. 1 Joh. ep. 1. 7.

Kunninga wastu.

8) Pea igga korra sees truust omma Kunninga wastu, sest sinna andsid temmale omma wannet Jummalä ees, ja sepärrast, kui sa omma Kunninga wastu ilmtuukš saad, siis saad sa sesamma läbbi ka Jummalä wastu ilmtuukš ja Jummalä wanne langes sinnu inge peale.

9) Olle rahhul selle seisusse sees, mis sulle so Kunningast säetud on. Sedda käsku andis Jummalä isseärranis sõa meestele Johannesse se ristja läbbi: Olge rahhul omma palgaga. Luf. Ewang. 3. 14.

Üllematte wastu.

10) Kula üllematte sõnna Kunninga sõnna kuulamisse pärrast, kes neid ammeti peale panni; sest Jummalä käsk ütles: Eidske ennast kõige innimesselikku säedusse alla Jhsanda pärrast, olgu Kunninga kui üllemallitsejia alla, ehk üllematte kui nende alla, kes temmast on lakkitud, kurjateggiattele nuhtlusseks ja eateggiattele auks. 1 Petr. ram. 2. 13, 14.

Raasteenritte wastu.

11) Ella wennalikku ühhemele sees kõige

innimestega, nimmeltki omma ea kaasteenrittega, ja olle ikka walmis, neid igga wae:wa ja ädda sees aidata. Wend, ommast wennast aidatud, on kindel, kui üks lin. Gal. õp. 18. 19.

12) Agga kui nemmad sind kurja tõ peale kutswad, mis kassu ja wande wastu on, siis tulleta endalle sedda Apostli sõnna mele: Jummalasõnna peab ennam kuulma, kui innimeste sõnna, Apost. teggud. ram. 5. 29; ja ärra lõ mitte ükspäiniss kindluffega selle kurja teggemisse nõust ennast lahti, waid püia ka weel targaste selle kurja wastu sõidelda.

Omma tenistusse wastu.

13) Wahhi peal olle wahwa; üks sõa mees, kes korralik ehk tru ei olle omma wahhi peal, teeb ennast süidlasseks omma wande wastu, ja peale selle ka weel kõige se ülestmisse kaassüidlasseks, mis ühhe nisugguse ilmkorralisse ehk ilmutrulisse wahhi pärrast sünbidda wõib.

14) Sõas olle wapper, lotes Jummalas se kõige wäggewamma kaitaja ning abbimehhe peale. Ütle endalle sedda ette, mis ütles endalle Dawit: Jummalas peale lotes, ei karda ma mitte sedda, mis innimenne mulle wõib tehha. Dawit. laul. 56. 12. (55.) Wata, Jssanda silmad näewad neid, kes Tedda kartwad ja Temma eldusse peale lootwad, et Ta

nende inge surmast päästab. Dawit. laul. 33. 18, 19. (32.)

15) Ärra eida ärra waimu waprust ädda sees. Kui sa omma kohtulle tru olled, siis ehk päästab sind Jummal surmast, ehk päästab Ta sind surma läbbi, mis sulle kaddumatta fronti toob; ehk ei lasta pahha so peale tulla, ja wigga ei pea so liggi sama, sest Omma Inglit tahhab Temma kaskidda, sind oida. Dawit. laul 91. 10, 11. (90); ehk sinu ing saab Jummalala kätte, nende ulgas, kes innimeste silmi ees otse kui ädda saiwad; agga nende lotus iggawesse ellu peale on taidetud. Tullera mele sedda Lunnastajja sõnna: Ärge kartke mitte neid, kes ihhu ärratappawad, agga inge tappa ei wõi. Matt. Ewang. 10. 28.

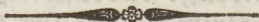
16) Olle ussin tõ peale ja kanna ea melega omma tenistusse raskust. Jo se effimesse innimessele ja temma läbbi siis ka kõigile muile innimestele andis Jummal sedda kasku: Omma palle iggi sees pead sa omma leiba söma. 1 Mos. ram. 3. 19.

Isse enda wastu.

17) Ärra oia mitte omma ihhu nõnda awade ja kehwatusse eest waewa jures, kui omma inge pattu tõbbe eest, ja omma ihhu ukkatusse ja nõdrustamisse eest pattu teggemiste läbbi. Dia ennast Jummalala unnetamisse eest, mis inge pimmedaks ja tiggedaks teeb; ja oia

ennast lihhalikku kimmalusse eest, mis inge
ja ihhu ühtlasi rikkub.

18) Püia omma pahha ihhaldamiste ülle
wõitjaks sada, nõnda sammuti, kui omma
wõljaltpiddise waenlaste ülle. Selle kõige
täielisema wõidu peale nomis sind se taewan-
ne Kuningas, kui Ta ütleb: Kes wõidab,
se saab kõiki pärrima, ja Ma tahhan
temmale Jummalaks olla, ja temma
peab Minnule pojjaks ollema. Agga
nende argadde, ilmtrulikkude, kõlwa-
tummade, tapjatte, orajatte, nõida-
de, wäärjumala tenijatte ja kõige
wallelikkude ossa saab se tulle ja
wäärli põllewas järwes ollema, mis
on se teine surm. Johan. ilmutamiss.
ram. 21. 7, 8.

Register ehk juhhataija,

mis näitab, kos lehhe pole peal kegi peatük seisab.

I. Lühhi Kenne pähha sõnnum.

	lehhe pole peal :
Ilma lomiune	3
Essimeeste innimeeste õnnis olus	4
Pat, surm ja lunnastamise lotus	5
Innimeeste suggu enne we=upputust	6
We=upputus	7
Innimeeste suggu pärrast we=upputust, ja rahwa kondad=	
de ürgaminne	8
Abraham ja need teised Israeli rahwa Patriarchid ehk	
Essiwannemad	9
Hebräa rahwas Ägüptusse maal	11
Säedus ja pühha kirri	13
Hebräa rahwa tefond kõrbe sees, ja nende siise samina	
ne tõ=utud male	16
Kohtumõistjad	18
Kuningad	19
Prophetid	21
Juda rahwas Babilonia maal	22
Danieli seitsmikkuude ajjad	24
Kristusse eelkäia Johannes	25
Sõnnume tominne se kõige Pühhama Neitsile	26
Kristusse sündiminne	27
Karjaliste kumardaminne	28
Kristusse ümberlõikaminne	28
Jesanda wastuwõtminne	28
Ilmsüita laste uskaminne	29
Kristusse ristiminne	30
Kristusse Taewa=rigi kulutaminne (ehk jutlus)	30
Apostlid	31
Meie Jesanda Jesusse Kristusse palwe	31
Kristusse tähhendamisse sõnnad	32
Kristusse immete=ud	33
Kristusse ärraselletaminne	33
Latsarusse ülesärrataminne	34
Jesanda siiseminneminne Jerusalemma	35
Judas se ärraandja	35
Pühha õhtu söma=aeg	36
Meie Jesanda Jesusse Kristusse kannataminne	37

	lebbe pole peal :	
Suur lauba		38
Kristusse ülesstõusminne		39
Jõsanda taewaminne		40
Pühha Waimu tullemine (wähawallamine)		40
Pühha Apostlite te:ud		41
Me:Saedusse pühha kirri		42
Pühha sõnnume täiendus Risti Kerriku sõnnume seest		43
Ussu Sumbel		45

III. Lühhikenne katekismus.

Genõppetus	46
Ussu eenkirjast ehk Sumbolist	47
Jõsa meie palwest	55
Jummala kümnest kässust	58

III. Liisadus.

Kristlikkud õppetused sõa-meeste seisuselle	65
Jummala wästu	65
Kuninga wästu	67
Üllematte wästu	67
Raasteenritte wästu	67
Omma tenistusse wästu	68
Jõe enda wästu	69

Сей Эстскій переводъ краткаго Катихизиса Православной Церкви, Святѣйшій Правительствующій Синодъ разсматривалъ и опредѣленіемъ отъ 23. Іюня (14. Іюля) сего года разрѣшилъ напечатать въ количествѣ тысячи двухъ сотъ экземпляровъ.

С. Петербургъ. Іюля 16. дня 1843 года.

Оберъ-Секретарь *Илья Бейеръ*.

Секретарь *Григорій Севастьяновъ*.

(М. П.)

Опредѣленіемъ Святѣйшаго Правительствующаго Синода 23 сего Октября разрѣшено напечатать новое изданіе сей книги въ количествѣ тысячи двухъ сотъ экземпляровъ. С. Петербургъ, тридцатаго Октября тысяча восемь сотъ сорокъ пятаго года.

За Оберъ-Секретаря *В. Яковенко*.

За Секретаря *Яковъ Михалесвицъ*.

Коллежскій Секретарь *Петръ Ивановъ*.

(М. П.)

